

Ђорђе Лебовић

КАКТУСИ И РУЖЕ

носталгична комедија у два чина

ЛЕБОВИЋ ЂОРЂЕ, рођен је у Сомбору, 27. фебруара 1928, основну школу завршио у Загребу, матурирао у Сомбору. Као Јеврејин био је заточен у нацистичким логорима Аушвицу, Саксенхаузену и Матхаузену.

Дипломирао је на Филозофском Факултету у Београду 1951.

Радио је као новинар у Радио Новом саду, као кустос у Музеју позоришне уметности Србије, управник Летње позорнице и управник Изложбеног павиљона у Београду.

Пише радио-драме, позоришне комаде и сценарија за телевизијске драме, серије и игране филмове.

Троструки је добитник Стеријине награде за драмске текстове *Небески одред* (1957, са А. Обреновићем), *Халелуја* (1965) и *Викторија* (1968), а награђене су му и радио-драме *Свјетлости и сенке* (1959) и *Сахрана њочиње обично њо њодне* (1960).

Ђорђе ЛЕБОВИЋ

КАКТУСИ И РУЖЕ
носталгична комедија у два чина

ЛИЦА:

ЛЕНКА ХАЏИЋ,
звана Мадам; глумица у пензији

СМИЉА КОЗОДЕРОВИЋ,
њена сестра; удовица

БОРИС ЛЕБЕДЕВ,
звани Макс, иначе Борис Максимович Ландау;
позоришни суфлер у пензији

ЈУЛИЈЕ ЛАВОСЛАВ ЛЕОН,
иначе Пантелија Чуковић; путујући трговац

ДОБРИЛА ХАЏИЋ,
новинар

ПРВИ ЧИН

ПРВА СЦЕНА

Сћара, оронула кућа на сћрај, са зајушћеном башћом, на периферији града.

Дневна соба заузима чћаву ширину сцене. Зид у дну је сћаклен, на развлачење. Враћа воде на просћрану ћерасу, одакле се сћећеницама силази у башћу, зараслу у сћрњику и коров.

На левом зиду мношћиво фотћографја, ћорћрећа, скица косћима и декора, ћозоришних протћрама, афиша, ћлакаћа и ловорови венци. На фотћографјама и ћорћрећима исћа особа, у разним улогама и најразличћијој доби сћаросћи: Ленка Хаћић. На средини зида велики уљани ћорћрећ оца ћородице, Несћора Кир-Хаћића, у судијском ћалару.

Десни зид је налик на музејски ћано: јурисћичке дићломе, ћуномоћја, захвалнице, ордења, ћлакеће, разна знамења и одличја. Над чћавим зидом доминира ћорћрећ докћора Теодора Козодеровића.

Намешћај је ћрвокласан, ћремда сћар. Масивни сћо за ручавање, сћолице са ћосћављеним седишћима, две широке бержере ћресвучене брокаћом и удобна волћера, са ниским седишћем и високим наслоном. У левом ућлу сћаромодни клавир, у десном сћилска комода и велики саћ са клаћном, на чћири сћуба од абоновине.

Гоћиво цела ћераса ћрекривена је какћусима, разних врсћа и величина. Цвећа нема.

Месећ мај. Ведар, сунчан дан.

Улази Макс, ћред собом ћура ћокрећни сћо за сервирање. Близу је шездесетће. Неусиљено држање, срачунаћи, одмерени ћокрећи и сћа-ложен ћовор одају човека коме се никада и никуда не жури.

Засћане. Сћоји као укоћан, забезекнућо зурећи у сћо, ћрекривен белим сћољњаком.

Из свој скровишћа, на ћераси, излази Јулије. Обувен је у ћаћице, ћа хода нечујно. Одећа шаренолика, без склада; боје ућадљиве, дречаве. Средњих година. Живахан, ћокрећљив, ни једно га месћо не држи дуго. Говори лако и ћечно, ћовремено ћрамаћички неисћравно и са ћотћрећним акценћом.

Сћане иза Максових лећа, ћреко њећових рамена ћледа у сћо.

ЈУЛИЈЕ: Ете.

МАКС: Шта?

ЈУЛИЈЕ: Ев, ово.
(Покаже на сћо)
На шта ви личи?

- МАКС: На говно.
- ЈУЛИЈЕ: А на шта ви мири?
- МАКС: На исто.
- ЈУЛИЈЕ: Е, није, нег на ванилу.
(Узима са сѿола ѿласѿичну масу, ѿѿѿура је Максу ѿод нос)
Јал тако?
- МАКС: Бога му.
- ЈУЛИЈЕ: Пластика, штоно кажу.
- МАКС: Чему служи?
- ЈУЛИЈЕ: Пази вамо... Свечана вечера. Све по пропису: чаршаф, порцулан, кристал, сребро, цвеће, а на сред трпезе – гованце. Гости има да попадају од смеја. Багатела: педесет дојчмарк. Велики избор: светлије, тамније; веће гомиле или мање. Од мириса: ванила, ружмарин, каранфилић, мајчина душица...
- МАКС: Господине, могу ли, коначно, сазнати с ким имам част?
- ЈУЛИЈЕ: Молићу. Моја визитна карта.
(Предаје Максу ѿосеѿницу)
- МАКС: (Чиѿа)
Јулије Лавослав Леон ...О-хо!
- ЈУЛИЈЕ: (Уз дубок наклон)
На служби.
- МАКС: (Чиѿа)
“Травар, видар, гатар, бајало, јасновидац, мађионик, звездочатац, трговац на мало и на ангро”. Све то одједном?
- ЈУЛИЈЕ: Одједном, и више пута узастопце.
- МАКС: А шта продајете, сем гована?
- ЈУЛИЈЕ: Могу ви продам и Саву и Дунав – сам ако оћете да купите.
- МАКС: Пријатељу, мени нећете ништа продати. Чист сам од пара.
- ЈУЛИЈЕ: Море, ко има кућу на спрат, са оволиком башћом, тај није танак око ребара.
- МАКС: Искрено жалим, кућа није моја. Ја сам овде само камердинер.
- ЈУЛИЈЕ: Шта му то дође?
- МАКС: Коморник, а може и собар.

- ЈУЛИЈЕ: Што, бре, не кажеш лепо, српски: слуга. А ко је газда? Јал онај?
(Покаже на портрет Нестора Кир-Хаџића)
- МАКС: (Свечано)
Pater familias, Нестор Кир-Хаџић, судија Врховног суда.
- ЈУЛИЈЕ: Велика зверка, бре. Колико има година?
- МАКС: Сто десет.
- ЈУЛИЈЕ: Јал могуће?
- МАКС: Од тога, на овом свету провео је седамдесет пет. Желео је да ћерке изуче право, да крену очевим стопама. Смиља се рано удала, Ленку заробило позориште.
- ЈУЛИЈЕ: (Гледа фотографије на левом зиду)
Јал то све она? Ленка?
- МАКС: Да, Ленка Хаџић, звана “Мадам”, богиња глуме.
- ЈУЛИЈЕ: Што јес-јес: лепа је.
- МАКС: Било и битисало.
- ЈУЛИЈЕ: Каква је сад?
- МАКС: Матора, сујетна, хировита и помало луцкаста.
- ЈУЛИЈЕ: Луцкаста? То се тражи.
- МАКС: Слаба вајда. Нема уштеђевине, а живи од пензије.
- ЈУЛИЈЕ: Не ваља. А сестра?
- МАКС: Коцка леда која хода.
- ЈУЛИЈЕ: Ич не јебавам.
(Покаже на портрет Теодора Козодеровића)
Њен муж?
- МАКС: Јурис доктор Теодор Козодеровић, на заслуженом одмору на оном свету.
- ЈУЛИЈЕ: Баш згодно. Бацам се на удовицу.
- МАКС: Лош избор. Код ње је кеса чврсто завезана.
- ЈУЛИЈЕ: Море, сваки чвор се дреша. Ће се нађе и код ње нека слаба тачка.
- МАКС: Сумњам. Избациће вас из куће, пре него што зуцнете.

- МАКС: “Последња доброта обасјава гроб, украшен јесењим ружама... Ти ћеш сачувати њен лик у лику баште, а башту у твом срцу.”
- ЛЕНКА: Жан Жене. *Балкон*.
- МАКС: Бога му.
- ЛЕНКА: Ха! Погодак. Давај динар.
(*Макс јој даје динар*)
Макс, мили мој, *Балкон* ми је уклесан у памћење. Ирма, моја Ирма, Господе, какав успех! Газдарица прљавог куплераја, јавне кућерине, јебарника... Улога као писана за мене.
- МАКС: И ваш сан је из *Балкона*, мадам. Жан Жене, удробљен са нешто Пинтера.
- ЛЕНКА: Не ругај ми се. Кадгод сањам мајку, нешто се мења у мом животу.
(*Пали цигарету*)
Не знам који ми је ђаво, али данас сам добро расположена.
(*Пева*)
“Љуби ме, љуби, опет и опет, љубав је предивна патња...”
Одакле је то, Макс, драги, погоди одакле?
- МАКС: Опклада важи?
- ЛЕНКА: Не. Ово није реплика, већ песма.
- МАКС: У том случају, нећу да замарам мозак.
- ЛЕНКА: Ха! Не знаш, мили мој, не знаш. Твој кумир, Чехов, твој Антон Павлович, а ти не знаш. Дан ми данас збиља добро почиње.
- МАКС: Потпуковник Вершињин, *Три сесире*, трећи чин.
- ЛЕНКА: Шта на то одговара Маша?
- МАКС: Каже: ла-ла-ла.
- ЛЕНКА: Није, него каже: тра-ла-ла.
- МАКС: Ла-ла-ла.
- ЛЕНКА: Тра-ла-ла!
(*Пева*)
“Љуби ме, љуби, опет и опет...”
(*Ућути. Забезекнуто гледа у леви зид*)
Шта је ово?
(*Угре шипај у једну од фотографија, у поглаћеном оквиру*)
Шта је ово?

- МАКС: *(Сѿавља наочаре, осмоѿри фоѿоѿрафију)*
Ово је, нема сумње, венчана слика другарице Смиље Кир-Хацић и друга јурис доктора Теодора Козодеровића.
- ЛЕНКА: Скидај ту “ствар” са мог зида! Сместа!
(Макс скида са зида венчану слику брачноѿ ѿара Козодеровић)
Какав ужас. Тако бесрамно оскрнавити мој зид... Мој!
(Саѿи избија ѿеѿи ѿуѿа)
Избило је пет пута, а показује девет. Колико је сад сати?
- МАКС: Дванаест.
- ЛЕНКА: Којих дванаест?
- МАКС: Дванаест – ујутру.
- ЛЕНКА: Моја сестра још није доручковала?
- МАКС: Пре вас? Боже сачувај.
- ЛЕНКА: До ђавола. Стално покушавам да дођем после ње, али она се не да. Вреба из прикрајка. Чим седнем за сто – бане. Мора да ми броји залогaje.
(Подигне ѿоклоѿац са једне зделе)
Мој Боже, шта је ово? Лепак за тапете?
- МАКС: Зобена каша.
- ЛЕНКА: Проклетство. То се једе?
- МАКС: Ваша сестра је препоручила да одсад за доручак обавезно кувам зобену кашу, јер је то здраво – у сваком погледу.
- ЛЕНКА: У сваком погледу? ... До ђавола, одакле је ту мудрост ишчепркала?
- МАКС: Прочитала је у женском часопису чланак *Уѿиѿцај зобене каше на расѿи Црноѿораца*.
- ЛЕНКА: Реци мојој сестри да ја не желим више да растем. Мене и овакву, каква сам, једав држе кости. Али, нећемо о тужним стварима. Данас сам добро расположена. Рђави снови, костобоља ме кињи, у близини нигде цвећа, свуда ти опаки кактуси – ипак, дивно сам расположена...

Ушла је Смиља. Као да је одбројала седамдесеѿи ѿодина, а ѿек је ѿрешла шездесеѿиу. На њој црна, изношена сукња и већ олињали, ѿамни ѿемѿер. Коса неуредна, раичуѿана. Лик аскеѿски, усне сѿишнуѿе, ненавикле на осмех.

Ленка је њрмемџи. Глуми Ирину из “Три сесџре”.

ЛЕНКА: Иване Романичу, драги Иване Романичу... Реците ми зашто сам данас тако добро расположена? Као да једрим на пучини, изнад мене далеко, модро небо а око мене круже... круже...

МАКС: *(Суфлира)*
Велике беле птице.

ЛЕНКА: Велике беле птице... Зашто је то тако, зашто?

СМИЉА: Чехов. Сигурна сам: Чехов. Тако је? Није? Јесте. Погодила сам, припада ми динар. Хоћу ли га добити?

ЛЕНКА: Драги Иване Романичу, ви говорите о белој птици, а ту гракће једна црна птичурина. Смиљо, кад ћеш већ једном скинути ту проклету црнину?

СМИЉА: Ти заборављаш да сам у жалости.

ЛЕНКА: Каква жалост, која жалост? Теодор је умро пре девет година. Еј, сестро, девет година!

СМИЉА: Скинућу црнину кад будем легла поред Теодора, у гроб.

ЛЕНКА: Мој Боже, типични симптоми некрофилије.

Макс доноси њокривену њосуду, сџавља је на сџо. Смиља њодижне њоклоџац.

СМИЉА: Господине Лебедев, шта ово значи? Откуд једемо јаја за доручак? Рекла сам вам да се не разбацујете са храном.

МАКС: Госпођо Козодеровић, у светим књигама записано је: “Нека човек никада не једе и не пије мање него што има.”
(Излази)

СМИЉА: Нечувено. У овој кући чак и слуге наводе речи из светих књига.

Ленка сџа омлеџ у свој џањир.

ЛЕНКА: Зар то није богоугодно, драга сестро? Хоћеш ли омлет?

СМИЉА: *(Дурећи се)*
Нећу.

ЛЕНКА: Штета. Одличан је.

- СМИЉА: Добро, дај пола.
(Ленка сѿѿа омлеѿ у њен ѿањир. Једу)
Не знам само што си довела тог пропалог глумца у кућу?
Немам појма какве си везе имала с њим, то ме се не тиче, на
шта би личило кад би запослила све своје бивше љубавнике?
- ЛЕНКА: Макс није мој бивши љубавник. Колико пута морам да ти
поновим?
- СМИЉА: Добро, рецимо да није. Свеједно, какав је то човек који нема
ни дом, ни породицу? Целог живота се вуцара сам, као да је
проклет. Не знам шта ће нам? Ништа не ради, сем што се
теби улагује, или седи у својој соби и учи латински.
- ЛЕНКА: Латински је већ савладао. Сад учи хебрејски.
- СМИЉА: Хебрејски? Шта ће му хебрејски?
- ЛЕНКА: Хоће да преведе Талмуд на наш језик.
- СМИЉА: И ја треба за то да га плаћам? Нека га издржава врховни
рабин, а не ја.
- ЛЕНКА: Смиљо, драга, плаћамо га заједно. Међутим, ако ти више не
желиш...
- СМИЉА: Добро, добро, нећу да кварим твоја ситна задовољства. Неко
држи пса, неко мачку, а неко Макса.

Ленка је завршила са доручком. Усѿѿане.

- ЛЕНКА: Драга сестро, будући да си данас тако мила, тако дражесна,
открићу ти тајну: Макс се не презива Лебедев, већ Ландау.
Борис Максимович Ландау.
- СМИЉА: Ландау? Зар то није јеврејско презиме?
- ЛЕНКА: Отац му је био Јеврејин, а мајка Русиња. Кћерка царског
атамана сибирских Козака. Ха!
- СМИЉА: Мој Боже, Јеврејин у кући Кир-Хаѿића. Шта би на то рекао
наш честити отац?
- ЛЕНКА: Рекао би: аферим. Наш честити отац је волео Јевреје. Осо-
бито Јеврејке.
(Подражава очев ѿлас)
“Господо, моја пресуда гласи: Јеврејке су најбоље јебаљке”.

- СМИЉА: *(Зачејивши длановима уши)*
Нећу то да слушам.
- ЛЕНКА: *(Виче сестри на уво)*
Па и Јевреји су вешти у том занату. Они и Срби – најбољи. Зато их цео мушки свет мрзи. Завиде им на знању.
- СМИЉА: Рећи ћу ти шта ја мислим: Макс је амерички шпијун.
- ЛЕНКА: Госпођо Козодеровић... Драга госпођо Козодеровић...
- СМИЉА: Јесте! Он ради за америчку обавештајну службу!
- ЛЕНКА: Добро, нећу више да поричем. Не вреди, тебе нико не може обманути. Дакле, признајем: Макс је амерички шпијун. Убачен је у нашу кућу да извиди шта раде две српске бабе. Шта раде, шта смерају? То америчку обавештајну службу веома занима. Нарочито их занима како зобена каша утиче на наш раст.

Смиља нагло усїане. Прилази левом зиду. Пренеражена је.

- СМИЉА: Скинула си слику? Ипак си је скинула?
- ЛЕНКА: То је мој зид.
- СМИЉА: Како си себична, Боже, како си себична.
- ЛЕНКА: Мој зид је само мој. Ти имаш твој зид, па качи на њега шта ти воља.
- СМИЉА: Нема више места.
- ЛЕНКА: Дозидај... Имаш новаца, дозидај.
- СМИЉА: Ленкице, молим те... Само док Велизар буде код куће. Много је волео нашу венчану слику, биће му мило кад је види. Учини то, Теодор ће ти бити захвалан.
- ЛЕНКА: Теодор, Теодор, Теодор! Он је мртав, Смиљо! Мртав, једном заувек.
- СМИЉА: Немој ме правити лудом, још нисам сишла с ума. Свесна сам да Теодора више нема, да је већ одавно прах, али душа, Ленка, његова душа борави овде, овде са нама.
- ЛЕНКА: Жива истина. Доручкује са нама, руча, вечерава, можда с тобом и спава. Не знам, не знам... Мени је тога доста. Не могу више то да поднесем. Не могу. Нек нас остави на миру, нека се смири тамо где му је место... Вероватно у паклу. Сви су адвокати предвиђени за пакао.

- СМИЉА: Не и Теодор. Он је био друкчији од осталих. Бог га је сигурно узео к себи.
- ЛЕНКА: Да, да, сигурно. Чим је стигао, именовано га је за председника Страшног суда.
- СМИЉА: Ленко, зашто не подносиш Теодора? Зашто га толико мрзиш? Он је тебе волео. Био је на свакој твојој премијери. Ја нисам ишла, била сам везана за кућу, за дете, али он није пропустио ни један твој наступ. Говорио је: она је сјајна, предивна, ненадмашна...

Ленка јој ѝриђе. Присна је. У њеном гласу нема више ѝодсмеха.

- ЛЕНКА: Смиљо, отпиши га. Престани да мислиш на њега. Мисли на себе. Гле, на шта личиш... Зар си заборавила да си жена?
- СМИЉА: Ја нисам више жена.
- ЛЕНКА: Жена увек остаје жена. Привлачи мушкарце до своје смрти, понекад и после ње. То је њена моћ, коју јој је Бог подарио.
- СМИЉА: Према Јеванђељу, жену је Бог створио да са мужем дели и добро и зло, да му служи и да му рађа потомке.
- ЛЕНКА: Тебе је можда за то створио. Остале жене су за љубав створене.
- СМИЉА: За љубав, сестро, за љубав, а не за љубакање.
- ЛЕНКА: Боже мој, можда нисам живела чедно, али, на сваки начин, славно.
- СМИЉА: “Славно”... Можеш мислити. Могао те је имати ко је хтео.
- ЛЕНКА: Само онај кога сам ја изабрала.
- СМИЉА: Бог то не трпи, то осуђује.
(Узима са комодe књигу, чииа из ње)
“Знај шта је изнад тебе: око које гледа и ухо које слуша, и сва се твоја дела у књигу записују!”
- ЛЕНКА: Нека се записују! Моја књига ће бити исписана од корице до корице, биће пуна. Живела сам у греху, али сам бар живела. А ти, шта си ти радила? У твојој књизи живота биће записано: родила се, тачка; умрла је, тачка. То је све. Кад изађеш пред лице Божје, и кад те упита: Смиљо, шта си у животу урадила? – ти ћеш одговорити: ништа. А Бог ће рећи: што сам ти онда, ког ђавола, подарио живот?

СМИЉА: Заборављаш да сам ја родила Велизара. Ако је Бог мени подарио живот, ја сам га подарила свом сину. Била сам мајка... Што ти никада, никада ниси била!

Ленка њрасне. Сјопада је бес.

ЛЕНКА: Ја нисам била мајка, ја? Шта трабуњаш, шта бунцаш?
(Уирући шћај у фотјографије на левом зиду)
Јокаста, Клитемнестра, Ирина, Федра, Нора, Медеја... Рађала сам децу, патила због њих, изгарала, оплакивала њихову пропаст и умирала ради њих. Боже, мој Боже, какве сам душевне тегобе трпела, на какве муке стављена, колико тешко испаштала...

СМИЉА: Ти си луда! Луда! Бркаш позориште и живот. Позориште је измишљотина, а живот – живот је нешто друго.

ЛЕНКА: Шта – друго? Велики театар. А ми, сви смо ми глумци, претварамо се, играмо своје улоге. Ја глумим некада чувену Ленку Хаџић; Макс лакеја; а ти, ти глумиш Смиљу Козодеровић, одану супругу и брижну мајку – а у стварности немаш ни мужа, ни сина.

СМИЉА: Зашто си рекла да немам сина, зашто?

ЛЕНКА: Па где ти је? Кад си га последњи пут видела? А унучад? да ли си их икада видела? Ха? Јеси ли?

СМИЉА: Знаш врло добро да Велизар стиже у недељу.

ЛЕНКА: Знам врло добро да неће стићи, као што за седам година ни једном није стигао.

СМИЉА: Није могао, био је заузет. У Канади се тешко напредује, време се штеди, сваки изгубљени минут се рачуна. Али, овог пута ће доћи. Чврсто је обећао, заклео се на оца. Заклетву не може погазити.

Улази Макс, на њослужавнику носи шћелеграм.

ЛЕНКА: Ево позоришта. На твој шлагворт улази лакеј, на послужавнику доноси телеграм, у ком незахвлни син јавља уцвелој мајци да неће доћи. Лакеј каже: “Опростите...”

МАКС: Опростите што нисам везао кравату, у послу сам.

Смиља седне у бержеру, чииа шћелеграм. На лицу јој се огледа да је вестј нејовољна.

СМИЉА: Откуд си знала?

- ЛЕНКА: Јавила ми америчка обавештајна служба.
- СМИЉА: Како је могао тако нешто да ми учини?
- ЛЕНКА: Ех, како? Много си га размазила. Попуштала си му, гледала кроз прсте, праштала и праштала.
- СМИЉА: Овог пута му нећу опростити. Лишићу га наследства. Сутра идем код адвоката. Изменићу опоруку. Велизару – ништа.
- ЛЕНКА: Занима ме коме ћеш оставити толико благо? Знаш, мени нећеш.
- СМИЉА: Ти ћеш ионако умрети пре мене.
(Пружа Максу свежањ кључева)
Молим вас...
(Макс оѝкључава фиоку на комоди, вади из ње флашу коњака. Сиѝа ѝиће у чашу, ѝослужи Смиљу. Она исѝије чашу до дна)
Господине Лебедев, то јест, овај...
(После краћеѝ колебања)
Господине Борис, како се на латинском каже “завештање путем опоруке”?
- МАКС: Legatum per testamentum.
- Смиља ѝриће десном зиду, ѝа се ѝмно загледа у Теодоров ѝорѝреѝ, као да се њему обраћа.*
- СМИЉА: Legatum per testamentum. Задужбина за стипендирање даровитих студената. Утемељивачи: доктор Теодор Козодеровић и жена му, Смиља, рођена Кир-Хаѝић.
- ЛЕНКА: “Господине Борис”, како се на латинском каже “глупост”?
- МАКС: Stupidum.
- ЛЕНКА: (Сиѝане насуѝроѝ Теодоровоѝ ѝорѝреѝа)
Stupidum!... Stupidum!
- СМИЉА: Али, Ленко, драга моја... Увек си говорила како треба да будем дарежљива, великодушна, широка срца.
- ЛЕНКА: И треба. Само није ствар у томе колико дајеш, већ коме дајеш. Уделићеш слепцу, ако се увериш да је збиља слеп, али како ћеш се уверити да ли је неки студент даровит или празноглав?

СМИЉА: То није моја брига. Њихови професори...
 ЛЕНКА: Сeroње. Производе докторе наука и уметнике у ланчаној серијској производњи, као пилиће у инкубатору.

Смиља њружи чашу њрема Максy. Он је најyни, а она је њоново исцїрази, у једном ѓyцїљају.

СМИЉА: Ленко, ја тебе не разумем. Доктор Теодор Козодеровић и ја, жена му, Смиља, не дајемо новац слепима, већ даровитим српским студентима. Хоћемо да помогнемо да од њих створе талентоване људе.

ЛЕНКА: Сестро моја, ти хоћеш да измешаш оно што је Бог раздвојио. Таленти се не стварају, већ се рађају. Њима не треба ваш проклети новац, да би усавршили свој божански дар.
 (Максу)

Што стојиш ту као семафор? Изнеси своје мишљење.

МАКС: Са гледишта вечности – или онако?

ЛЕНКА: Онако.

МАКС: Per aspera ad astra. Преко трња до звезда.

ЛЕНКА: Јесте ли чули? Преко трња, докторе Козодеровићу и жено му, Смиљo; преко трња а не преко вина и печења. Новцем се не стварају таленти, већ готовани и медиокритети. Полутани. Најгора врста. Ситне душе и кукавице. Мрзе све што је умно и профињено.

Смиља исцїја и ѡрећу чашу коњака.

СМИЉА: Не знам о коме говориш...

ЛЕНКА: Погледај мене... Јесам ли ја примала стипендију? Јесам ли? Ђавола! Пробијала сам се сама, кубурила, зебла, гладовала, трпела.

СМИЉА: Ако си ти трпела, не морају и други.

ЛЕНКА: Морају! Не може се на врх Парнаса спустити хеликоптером. То могу политичари, али не и уметници. Они се морају успињати, да, драга моја, морају се пентрати. Морају да раскрваве табане... Срце мора да им крвари!

Макс који сцїоји на ѡтераси, руком даје знак Јулију.

МАКС: Мадам, неко долази.

ЛЕНКА: Види ко је.

СМИЉА: Ако је инкасант – дајте му ногу у дупе.

МАКС: Бога му.
(Излази)

ЛЕНКА: Драга сестро, данас си просто напросто ненадмашна.
(Гледа ѝреко ѝерасе)
Мој Боже, каква олупина од кола. Као из цртаног филма.

Улази Макс.

СМИЉА: Ко је?

МАКС: Каже да је службеник Министарства правосуђа.

СМИЉА: (Поскочивши)
То је за мог Теодора! Уведите га.
(Усѝаничено склања флашу у комоду)

Макс оѝвара враѝа. Улази Јулије. Носи велику ѝуѝину ѝорбу. Око враѝа, на безвредној оѝрлици, велики дрвени крсѝи. Церемонијално се клања.

ЈУЛИЈЕ: Поштоване даме, слуга сам ваш понизан.

СМИЉА: Какве вести доносите, господине?

ЈУЛИЈЕ: Добре вести: стигао је Јулије Лавослав Леон.

ЛЕНКА: Какво је то проклето име?

ЈУЛИЈЕ: Стручно, милостива. Јулије зато што сам рођен у месецу јулу, а Лавослав Леон јер сам свет угледао у знаку Лава.

МАКС: Сређа што се нисте родили месец дана касније. Звали бисте се Augustus Devica Virginia.

ЛЕНКА: Ха!
(Смеје се)

ЈУЛИЈЕ: Молићу, смејте се, ал', међутим, није свеједно да ли је име лепо или ружно. Људи не воле када се неко зове Лешина, Сисојед, Куроња.
(Смиљи)
Ви, милостива, презивате се Козодеровић, ако се не варам?

СМИЉА: Тако је. Ја сам Смиља Козодеровић, удова доктора Теодора Козодеровића.

ЈУЛИЈЕ: Да простите, не приличи једној уваженој госпођи. Ко санђим' дерете јареће коже. Препоручујем да под хитно мењате презиме.

- ЛЕНКА: Тако ми Бога, добар предлог.
- СМИЉА: Глупост.
- ЈУЛИЈЕ: Шта? И ја сам мењао и име и презиме. Некад сам се звао Пантелија Чуковић. Признаћете, не пристаје уз моје занимање. Један трговачки путник мора да држи име које звучи европејски.
- ЛЕНКА: Чујеш ли, Макс? Он је трговачки путник. Зар та људска врста још није изумрла?
- ЈУЛИЈЕ: Дајем исправку: нисам трговачки путник, већ путујући трговац. Заправо, ја сам човек од сваке струке: справљам мелеме од лековитих трава, болести видам, зле чини рашчињавам. У сваком сам позиву велики, ал ко трговац – недостижан.
- ЛЕНКА: А шта продајете?
- ЈУЛИЈЕ: Све. Нема робе коју код мене не можете пазарити. Ја кушцу ништа не нудим. Он наручује – ја испоручујем. Брзо. Јефтино. Трајно. Кажите само шта вам треба: стан, свежа телетина, бензин, пас, алигатор, можда венчана хаљина?
- ЛЕНКА: Пре ће нам бити потребан мртвачки сандук.
- ЈУЛИЈЕ: Уносно улагање. Дрвеној грађи цена стално расте, а живот вреди све мање и мање.
- ЛЕНКА: Ха! Та вам је добра.
- ЈУЛИЈЕ: Фала на искрености. Волим кад ме фале, ал међутим и заслужио сам.
- СМИЉА: Не бих рекла. Да рашчистимо, господине: ви нисте из Министарства правосуђа?
- ЈУЛИЈЕ: Јок ја, боме.
- СМИЉА: Да знате, то што ви радите, то је лажно представљање, кажњиво по закону.
- ЈУЛИЈЕ: Милостива, добром трговцу закон служи да се изигра. Још ако је уз то и вешт мађионик...
- ЛЕНКА: Па јесте ли?
- ЈУЛИЈЕ: Шампион над шампионима. Изводим разне трикове, на жици ходам, жонглирам, као факир се продуцирам.
- ЛЕНКА: Факир?

- ЈУЛИЈЕ: Светска класа. Салцгајс пијем, жилете гутам, стакло једем.
(Смиљи)
С вашим допуштењем, смазаћу ову чашу, за свега двадесет дојчмарк.
- СМИЉА: Појешћете моју чашу и још да вам ја платим?
- ЈУЛИЈЕ: По вољи нешто друго?
- ЛЕНКА: Можете ли да седите на кактусу?
- ЈУЛИЈЕ: Ако бисте ви на то саизволети изволели.
- ЛЕНКА: То се тражи. Колико кошта?
- ЈУЛИЈЕ: Десетица. Голом гузицом – дупло.
- ЛЕНКА: Прима се.
- СМИЉА: Не дозвољавам! Нико не може да седи на Теодоровим кактусима.
- ЈУЛИЈЕ: Чему онда служе?
- ЛЕНКА: То се и ја питам.
- ЈУЛИЈЕ: Извините ми слободу што примећивам, ви, милостива, патите од костобоље. Будите спокојни: имам за вас чудотворан лек.
(Оѝвара ѝорбу, ѝреѝура ѝо њој, извлачи окружлу куѝиѝицу)
Екстра мелем, чудо медецине!

Јулије ѝредаје куѝиѝицу Ленки. Она одврне ѝоклоѝац, ѝомирише садржину.

- ЛЕНКА: Пријатно мирише. Од чега је прављен?
- ЈУЛИЈЕ: Струготина од тестерисани' дрва, па сапун и камфор, помешани с мало ладне говеђе балеге.
- СМИЉА: Одлично. Купи то, Ленкице, ти обожаваш говедину.
- ЛЕНКА: Лепо од вас, Јулије, што сте ме исцрпно обавестили.
- ЈУЛИЈЕ: Поштована, не да вам ласкам, ви сте једна фина дама, вас нећу да варам.
- ЛЕНКА: А друге муштерије варате?
- ЈУЛИЈЕ: Милостива, ако желим да напредујем, морам малко и варати. Знате какав је наш свет: ако не превариш – бићеш преварен.

- СМИЉА: Драги господине, ви баш нисте оличење скромности и поштења.
- ЈУЛИЈЕ: Уважена госпођо, уз помоћ скромности и поштења не може се богатство нити стећи, нити одржати. Мој отац, Бог да му душу прости, имао је обичај да каже: у чиста прасца танка сланиница.
- ЛЕНКА: Сад сте ме разочарали. Зар је вама толико стало до богатства?
- ЈУЛИЈЕ: Поштована, нисам ја крив што у земљи Србији онолико вредиш колико новаца имаш. Узимате ли лек?
- ЛЕНКА: Не, хвала.
- ЈУЛИЈЕ: Добро, онда нешто друго.
(Вади из ѿорбе камен-облуѿак)
Волшебни камен. Ко га има, осигурава себи дуговечну младост и лепоту.
- СМИЉА: Бесмислица.
- ЛЕНКА: Макс, има ли тога?
- МАКС: Свет је пун чуда, мадам. Можда је то “пендакулум”, камен вечне младости.
- ЈУЛИЈЕ: Ете. За вас, уз попуст – педесет дојчмарк.
- ЛЕНКА: Двадесет.
- ЈУЛИЈЕ: Тридесет. Испод те цене не могу, јер ништа не добијам. А који ништа не добија – тај губи.
- ЛЕНКА: Макс, дај му тридесет марака.
- Макс исѿлаћује Јулија, а за узвраѿи добија облуѿак који ѿредаје Ленки.*
- СМИЉА: Ленко, јесли ли при себи? Толики новац, за обичан камен?
- ЈУЛИЈЕ: Имам и за вас нешто.
(Вади из ѿорбе ѿлашѿи)
Чаробни плашт који човека чини невидљивим.
- ЛЕНКА: Имате ли нешто што човека чини видљивим?
- ЈУЛИЈЕ: Нема фалинке.
(Вади из ѿорбе)
Коњски зуб – доноси срећу и славу. Припадао Шарцу, омиљеном коњу српскога јунака Краљевића Марка.

- ЛЕНКА: *(Показује шайѿиом)*
А шта је у оној флаши?
- ЈУЛИЈЕ: Виски, оригинал, педесет лета стар. Из њега је пио маршал Тито, када је наздрављао победи над мрским окупатором и домаћим издајницима.
- СМИЉА: Господине, у овој кући то се име не помиње.
- ЈУЛИЈЕ: Молићу. Јуче нако, данас вако.
- ЛЕНКА: Колико кошта?
- ЈУЛИЈЕ: Педесет дојчмарк. Добијате уз то и оригинал цигар дотичног горепоменутог.
- ЛЕНКА: Двадесет марака.
- ЈУЛИЈЕ: Све ђутуре – тридесет.
- МАКС: Јефтино.
- ЈУЛИЈЕ: Ете.
- ЛЕНКА: *(Максу)*
Плати.
(Узима флашу, сѿиѿ себи ѿиће, ѿали циѿару)
Сад се осећам као прави државник. Слутим да ћу некоме објавити рат.
- СМИЉА: Господине, реците ми искрено, има ли некога, осим моје шашаве сестре, који од вас купује те дрангулије?
- ЈУЛИЈЕ: Има, Богу фала. Од чега би’ ја иначе живео?
- СМИЉА: Како вас није срамота? Зарађујете новце, обмањујући лаковерне људе.
- ЈУЛИЈЕ: Госпођо, да ви кажем нешто мало, а језгровито: Срби много воле да буду обмањивани, а сам честит родољуб, оћу свом народу да угађам.
- ЛЕНКА: А шта вам је то око врата?
- ЈУЛИЈЕ: Крст часни, милостива, нађен на пољу Косову, после крвавог и славног боја. Припадао неком од пал и’ српски’ јунака, можда баш цару Лазару.
- ЛЕНКА: Пошто?
- ЈУЛИЈЕ: Жалим особито, није за продају. Породична амајлија, прелази с колена на колена. Чува од злодуха и демона.

- ЛЕНКА: Дајем за њега педесет марака.
- ЈУЛИЈЕ: Не би' га дао ни за шта на свету – испод петсто дојчмарк.
- СМИЉА: Дајем сто.
- ЛЕНКА: Ха!
- ЈУЛИЈЕ: Двеста, милостива – тешка срца.
- СМИЉА: Много.
- МАКС: Ја ћу дати толико.
- СМИЉА: Ви, господине Ландау, ви? Шта ће вам крст? Дајте га мени. Не могу дозволити такво светогрђе.
- ЈУЛИЈЕ: *(Максу)*
 Жао ми је, Божја воља.
(Љуби крст, даје га Смиљи, узима од ње новац)
 Туга ме мори, ал међутим за утеху знам да светиња одлази у праве руке.
(Гледа у саћ)
 Извињавајте, морам се отпоручити. Време је новац, сваки минут треба нешто да донесе.
(Даје посејнициу Ленки)
 Ако вам шта затреба, зовите ме, стојим вам даноноћно на услузи.
(Клања се)
 Клањам се, моје даме, до скорог виђења.
(Крене према тераси)
- МАКС: *(Покаже према вратицима)*
 Овуда, господине Чуковићу.
- ЈУЛИЈЕ: Фала ви, млади господине.
- Јулије излази, у Максовој вратици.*
- СМИЉА: Драга сестро, ти си неурачунљива. “Камен вечне младости...” Тог камења има у нашој башти на хиљаде.
- ЛЕНКА: А шта ако је то стварно чудотворни камен који подмлађује? Ја ћу бити све млађа и лепша, а ти све бајатија. Заковрунеш пре мене, а то нећеш моћи да поднесеш. Једино ако те не извади “крст часни цара Лазара”.
- СМИЉА: Крст је светиња, Божје знамење, није важно одакле потиче...
- ЛЕНКА: Ђути. Размишљам.

- СМИЉА: О чему?
- ЛЕНКА: Знаш ли шта је *Пиѝмалион*?
- СМИЉА: Знам: драма... Драма Бернарда Шоа.
- ЛЕНКА: Где ти њу!... Шта све моја сестрица зна. О чему се ради у тој драми?
- СМИЉА: Много тражиш.
- ЛЕНКА: Професор Хенри Хигинс, истакнути лингвиста, сусреће девојку из полусвета. Њу.
(*Уиѝре ишѝаѝ у једну од фоѝтоѝграфија на зиду*)
- СМИЉА: То си ти.
- ЛЕНКА: То је Лиза Дулитл, продавачица цвећа. Необразована, сирова, проста. За пола године, професор Хигинс истесаће од ње праву енглеску леди.
- СМИЉА: (*Презриво*)
Позориште.
- ЛЕНКА: Живот, драга моја, живот. У животу има много више изузетака него правила. На пример, пређашњи Јулије Лавослав Леон... Пробисвет, лажовчина, мућкарош. Ништарија. Свеједно, могао би се лако преобразити у поштовану, уважену личност. Потребно је само тесто добро умесити, и додати доста квасца да нарасте.
- СМИЉА: Говориш бесмислице. Он је обична сељачина. Неук и прост, уз то разметљив и грамзив.
- ЛЕНКА: Тако је. Поседује све особине својствене медиокритетима. Могао би са лакоћом да постигне оно што постижу њему слични примерци. Рецимо, да постане политичар од каријере. .. Истакнути правник, са академском титулом... Врхунски стваралац: вајар, сликар, песник, писац.
- СМИЉА: Он је рођен као говедо, и говедо ће вавек и остати.
- У међувремену ушао је Макс, носећи на ѝослужавнику шоље с кафом. Најѝре ѝослужи Смиљу, заѝим Ленку.*
- ЛЕНКА: Хоћеш да се опкладимо?
- СМИЉА: У шта, Ленкице, душо?
- ЛЕНКА: Од Пантелије Чуковића, вуцибатине и шалабајзера, створићу врхунског писца. Омиљеног, чувеног, славног.

- СМИЉА: За колико деценија?
- ЛЕНКА: За годину дана, можда и пре.
- МАКС: Нека ми је допуштено рећи...
- ЛЕНКА: Није допуштено. Дакле, Смиљо, стоји ли опклада?
- СМИЉА: Добро, кад си толико запела. Да чујем услове.
- ЛЕНКА: Ако до маја идуће године Пантелија Чуковић постане чувени писац, ти ћеш, Смиљо Дерикожићу, изменити опоруку. Уместо у производњу медиокритета, новац ћеш уложити у поправку наше породичне куће. Реновираћемо зграду, вратити башти некадашњи изглед, обновићемо мајчин ружичњак.
- СМИЉА: Лепо. А шта ће бити ако изгубиш опкладу? Шта ћеш ти да финансираш? Пре свега – чиме?
- ЛЕНКА: Заборавила си да половина куће припада мени. Ако изгубим опкладу, она прелази у твоје власништво.
- СМИЉА: Цела кућа биће моја?
- ЛЕНКА: Само твоја, драга сестро. Можеш да је уредиш по твом укусу. Допуштено ти је да тапецираш све зидове Теодоровим фотографијама... Да напуниш кућу кактусима, од подрума до тавана.
- СМИЉА: Опклада је прихваћена. Можеш почети са мешањем теста.
(Изази)
- ЛЕНКА: Драги мој Макс, представа почиње. Што би рекао Јулијев славни имењак “Коцка је бачена!”
- МАКС: На коцки се може и изгубити, мадам.
- ЛЕНКА: До ђавола с твојим проклетим јеврејским фатализмом! Буди бар понекад Рус, мајку му. Викни, да се све ори: Вперјод! ... У победу!
- МАКС: “Вперјод! Идемо према блиставој звезди, која светли негде у безмерној даљини. Напред! За мном!”
- ЛЕНКА: Пјотр Сергејевич Трофимов, *Вишњев сад*, трећи чин.
(Макс вади новчаник)
Задржи динар. Овог пута ти опраштам. Нећу да паднеш у још већу депресију.
(Пружи му флашу с вискијем)
Гуцни, да се мало опоравиш.

- МАКС: *(Наџеџне из флаше)*
Бога му! Какво џубре.
- ЛЕНКА: Шта си очекивао? Све је џубре што тај јебиветар продаје.
- МАКС: А шта ће дотични јебиветар да пише, ако смем да знам?
- ЛЕНКА: Роман, шта би друго.
- МАКС: Зашто не драму?
- ЛЕНКА: Наклапаш ко баба у грозници. Позориште је светковина, еј! Светковина, а не циркуска забава.
- МАКС: Мадам, размислите....
- ЛЕНКА: Завеса, Макс, завеса.
(Ухваџи џа испод руке)
Хајде да се прошетамо кроз ову шикару, коју мој сестра великодушно назива баштом. Маштајмо о томе где ћемо засадити љиљане и георгине, где далије, хортензије и каме-лије. Њих је мајка звала ружа јапанска. Свако је цвеће називала ружом. Рододендрон – алпска ружа; рузмарин –морска ружа; хризантема – зимска ружа... Боже, куд сам отпловила? На посао! Треба да смислимо план како да Пантелију Чуковића уврстимо међу бесмртнике.
- МАКС: На посао, на посао, да кујемо заверу.

Излазе, џреко џерасе, у башџу.

ДРУГА СЦЕНА

Сџарно леџње џо џодне. Враџа џерасе широм оџворена. Макс, заваљен у волџери, чџџа књџу. Уџада Смиља, раџчуџана, унезверена, усџаничена.

- СМИЉА: У помоћ!... У помоћ!... Арнаути!... Нападају нас Арнаути!
- МАКС: *(Не џодџуђи џољед са књџе)*
Бога му.
- СМИЉА: Проболи су Јулија копљем. Ушло му на леђа, изашло на... Страшно! Испала му цела утроба.

МАКС: Где је леш?

СМИЉА: Ево га, долази.

Улази Јулије, прободен кољем, са изваљеном ушробом, заправо одевен у прикладан позоришни костим.

ЈУЛИЈЕ: Леле, мајко, проклети душмани. Убише ме, у цвету младости. Како је тешко бити Србин.

СМИЉА: *(Кријући лице длановима)*
Не могу то да гледам.

МАКС: Одакле вам тај костим?

Јулије оивара рајф на костиму, извлачи се из њега.

ЈУЛИЈЕ: Купио сам на распродаји позоришног фондуса. Допада вам се? Вама, уз попуст, педесет дојчмарк.

МАКС: Радије, не. Носио сам га у представи *Узани њуи* на далеки Север.

ЈУЛИЈЕ: Нисам знао да сте и ви глумили.

МАКС: Само сам статирао.

Смиља са неверицом оивава Јулијев костим.

СМИЉА: Срам вас било! Са мноштем сте нашли да се шегачите?

ЈУЛИЈЕ: Ради ваше забаве, милостива – и то цабе. Од других наплаћујем.

СМИЉА: Нећу позориште у овој кући. Јесте ли ме разумели? Где је позориште, ту је већ и ђаво на прагу.
(Одлази)

ЈУЛИЈЕ: Кад је већ о ђаволу реч, реците ми, у четири ока, јал и ова ујдурма са мноштем нека ђавоља радња?

МАКС: Не бојте се, никог не треба да уцмекате.

ЈУЛИЈЕ: Море, ја се више бојим да ће мене уцмекати.

МАКС: Да вас утешим: није то најгоре што би могло да вам се деси.

ЈУЛИЈЕ: Тешко си га мени. А шта би могло још црње да ми се деси?

МАКС: Могли бисте постати славни.

- ЈУЛИЈЕ: Чек, чек, да видимо... Јал слава и паре иду заједно?
 МАКС: Не, обавезно. Срби не праве богаташе од својих писаца.
 ЈУЛИЈЕ: Е, јеби га, кад сам баксуз. Никад нисам ни сањо да ћу једаред бити писац. Какав је то, заправо створ?
 МАКС: Лажљивац.
 ЈУЛИЈЕ: Није рђаво. У том послу не могу оманути.

У шоку разговора, Макс калаузом оћкључава Смиљину фиоку на комоди, вади флашу с коњаком, сћћа њиће Јулију и себи, заћћим враћа флашу у фиоку, закључава је.

- МАКС: Има још нечег што се подудара са вашим позивом: писци такође врачају и проричу.
 ЈУЛИЈЕ: Јал могуће?
 МАКС: По Талмуду, прорицање је узето од пророка и дато је лудацима. Будући да су писци луди, прорицање је дато и њима.
 ЈУЛИЈЕ: Баш згодно. Лепи изгледи. Само да ми је знати каква је ово заврзлама? Ко ме, до ђавола, треба моје писање?
 МАКС: Јулије, није важно коме пишете, већ о чему пишете.
 ЈУЛИЈЕ: Онда мрка капа, јер ја немам три чисте о чему да пишем. Глава ми је празна ко усахла бундева. Хајде, Борисе, суфлеру стари, ви сте пуни идеја, дошаните ми једну.
 МАКС: Рекао сам вам: живот је најбогатији извор књижевних тема. Обилазите град, ходајте, посматрајте.
 ЈУЛИЈЕ: Борисе, јуче сам шалабазо цео дан, ноге ми отпадоше.
 МАКС: Добро. Шта сте занимљиво запазили?
 ЈУЛИЈЕ: Једна баба пала са столице и сломила врат. Јал то занимљиво.
 МАКС: Зависи да ли је пала сама, или су је гурнули.
 ЈУЛИЈЕ: Није свеједно? Кога занима како је пандркнула бабускера од осамдесет и кусур?
 МАКС: Драги мој Јулије, један писац је написао књигу о томе како је студент убио бабу, и постаде чувен у целом свету.
 ЈУЛИЈЕ: Шта је био? Србин?
 МАКС: Рус.

- ЈУЛИЈЕ: Ех, Рус. Лако је Русима да буду чувени у целом свету. Колики су, бре. А ми, сероње усране, ко смо ми, шта смо ми?
- МАКС: “Сви смо ми само сићушне честице вечности”.
- ЈУЛИЈЕ: Добро звучи. Ту реченицу ћу гурнути у своју књигу.
- МАКС: Мораћете ставити знаке навода.
- ЈУЛИЈЕ: Што?
- МАКС: Кад наводите туђу мисао, морате да назначите од кога је.
- ЈУЛИЈЕ: Хајде, Бога ти. Што би’ ја купцу морао да кажем од кога набављам робу коју продајем.
- МАКС: Али робу морате претходно платити, иначе је украдена.
- ЈУЛИЈЕ: Дакле, у том грму лежи зец. Дајем за вашу мисао два динара. Јал важи?
- МАКС: Невоља је у томе што мисао није моја.
- ЈУЛИЈЕ: Нег чија је?
- МАКС: Исака Сингера.
- ЈУЛИЈЕ: Нема фалинке. Купићу од њега. Познајем га добро.
- МАКС: Бога му.
- ЈУЛИЈЕ: Кад ви кажем. Држи старинарницу, на Чубури. Стари “Јеша”, Исак Сингер. Купујем код њега старудије и андрамоље. Наклапамо свашта, ал међутим о вечности нисмо причали.

Улази Ленка.

- ЛЕНКА: Јулије, опет дангубите. Колико сте данас написали?
- ЈУЛИЈЕ: Госпођо Хацић, ја тумарам по мраку.
- ЛЕНКА: Купите себи батеријску лампу.
- ЈУЛИЈЕ: Ви ме живог из коже терате. Како ћу да пишем књигу, бре, милостива? Разумем се у писање ко магарац у кантар.
- ЛЕНКА: Ко вам је рекао да се морате разумети у писање? Понашајте се онако како ћу вас ја учити, а остало препустите вашим обожаваоцима. Је ли вам сад јасно?
- ЈУЛИЈЕ: Сад ми је јасно да ми ништа није јасно. Милостива, ја сам досад најврљо једну реченицу: “Пала баба са столице и скрхала врат.” Шта даље?

- ЛЕНКА: Шта и како – ваш проблем. Ако желите да добијете нова кола, мораћете мало и да се потрудите.
(Седне у волѝеру)
Боже, како ми данас зглобови севају.
- ЈУЛИЈЕ: Седите у башту, на сунце, биће вам боље.
- ЛЕНКА: Сунце греје младе а не старе кости. А и та тобожња башта... Стрњике, коприве и кактуси. Зар међу њима да седим? Кад су мајчине руже цветале, каква је то предивна слика била. Мој Боже, колико је времена од онда прошло? Вечност? Две вечности?
(Седи, зазледана ѝред себе, у мислма одсуѝна. Најзад, ѝогледа у Јулија)
Још сте ту? У своју собу, на посао!
- ЈУЛИЈЕ: Бога му.
(Одлази)
- ЛЕНКА: Ха! То је од тебе “скинуо”.
- МАКС: Он је као сунђер, мадам. Све упија.
- ЛЕНКА: Ја бих рекла, као решето: пропушта најфиније брашно, а задржава мекиње. Али, о томе касније.
(Покаже шѝајом на бержеру)
Седи.
(Макс седне)
Пажљиво ме слушај. Одсад нема више подучавања из лепе књижевности. Јулију није потребан професор. Зато престани да глумиш Хенрија Хигинса. Такав лик не постоји у нашем комаду.
- МАКС: Да проверим јесам ли добро разумео. Пантелија Чуковић до краја остаје Пантелија Чуковић, онакав каквог га је Бог створио?
- ЛЕНКА: Тако је. Неће мењати карактер, само костиме и маске.
- МАКС: А продаваће и даље љубре, овог пута у литератури?
- ЛЕНКА: Тачно.
- МАКС: И свет ће то куповати?
- ЛЕНКА: Хоће. Малограђани и скоројевићи хоће.
- МАКС: Значи, на ту карту ви играте?
- ЛЕНКА: Да. Таштина и глупост – то су моји адути. Јаке карте, Макс, могу да играм “va banque”.

- МАКС: Диренмат. *Посеџа сџаре даме.*
- ЛЕНКА: Освета старе даме, Макс, Освета. Кад све буде завршено, кад Јулија Лавослава Леона устоличе за врхунског српског писца, сасућу им у лица истину. Господо! ...
 “Ви имате образе за шамаре, Главе
 за срамоту, испод веђа немате
 Ока да дели част од понижења,
 А мудрост од лудости...”
- МАКС: Мадам, то није фер.
- ЛЕНКА: Шта ми рече? Није фер? А они су према мени били фер? Отерали ме у пензију, прогнали са сцене, када нисам више била међу најбољима – већ *најбоља!* Они су били фер! Они!
- МАКС: Не говорим о њима, мадам. Није фер према Пантелији Чуковићу. То је по оном: осоколи га, па после гледај како ће сломити врат.
- ЛЕНКА: Не бој се, неће сломити врат. Он је из рода мачака. Било са које висине да падне, дочекаће се на ноге. Њему је једино стало до нових кола. У реду, добиће кола и нека путује. Уз пут, низ пут – куд му воља.
- МАКС: Себични сте, мадам.
- ЛЕНКА: Па шта ако сам себична? Кад остари, човек има право на себичност.
(Са њи избија два џуџа)
 Колико је сати?
- МАКС: Шест.
- ЛЕНКА: Добрила је обећала да ће доћи у пет. Она увек мора да касни.
- МАКС: Има од тога нешто много горе: ипак ће стићи.
- ЛЕНКА: Не звоцај. Она нам је потребна. Наменила сам јој значајну улогу.
- МАКС: Тумачиће лик крволочне леди Макбет, претпостављам.
- ЛЕНКА: Рекла сам, потребна нам је – и помири се с тим. Жао ми је, знам да је не волиш.
- МАКС: Не, мадам, нисам љубитељ дивљих животиња.

ЛЕНКА: Буди мало умеренији. Она је, ипак, моја нећака. Истина, дрска је и безобзирна, али то су особине које даровитом новинару служе. А она је даровита.

МАКС: Ако се таленат мери џантиметрима, онда је веома даровита – и спреда и позади.

ЛЕНКА: Ниси објективан. Добрила је способан редитељ.

МАКС: Не памтим да је било шта режирала. Сем ако њено касапљење и сечу глава на телевизији не називате режијом.
(Ауѝомобилска сирена, више ѝуѝа)
Огласише се фанфаре. Стиже. Ја одох на кров.

ЛЕНКА: Шта ћеш на крову?

МАКС: Писано је: “Боље је седети на крову, него са безумном женом у кући.”

ЛЕНКА: Остаћеш ту. Потребан си ми. И пази да не поклизнеш језиком.

(Намешѝа на уснама смешак)

Хајде да се правим добра, ко што каже мајка Иби.

Улази Добрила. Око ѝридесетѝ година. Леѝа жена. Самоуверена, жусѝира, најрасиѝа. Очи изазовне, ѝоѝледом и сече и боде.

ЛЕНКА: (Извешѝачено)
Добрила, мила моја....

ДОБРИЛА: (Такође извешѝачено)
Драга теткице.... Морам да вас пољубим.

ЛЕНКА: Ако баш мораш...

Љубе се, на одсѝојању.

ДОБРИЛА: (Вади из ѝашне ѝакеѝић)
Ево, донела сам вам бомбоне.

ЛЕНКА: О, хвала, баш си златна.

ДОБРИЛА: Киселе.

МАКС: (Узима ѝакеѝић од Добриле)
Ставићу их на сунце, пре ће сазрети.

ДОБРИЛА: Макс, закерало старо, и ви сте ту? Како сте? Хвала Богу, изгледате као здрав седмадесетогодишњак.

МАКС: И ви лепо изгледате, госпођице. Нико вам не би дао више од педесет.

- ЛЕНКА: Мааакс! ...
- МАКС: Мадам?
- ЛЕНКА: Буди љубазан, скувај нам кафу.
- ДОБРИЛА: Ја бих радије неко пиће. Имате ли нешто добро?
- МАКС: Како да не. “Олд виски”. Стар преко педесет година.
- ЛЕНКА: Можда хоћеш нешто друго, мила моја?
- ДОБРИЛА: Не, виски је супер.
- МАКС: Супер.
(Излази)
- ДОБРИЛА: Тетка, ја вас не разумем. Шта ће вам тај матори лајавац у кући? Претворити свог бившег љубавника у лакеја – то је ипак, сувише перверзно.
- ЛЕНКА: Макс није мој бивши љубавник.
- ДОБРИЛА: Збиља? Онда је он једини мушки створ из позоришта кога сте поштедели.
- ЛЕНКА: То су бар били нормални створови. Нисам поседовала завидну клијентелу еротских манијака као... Мила моја, седи. Причај, шта има ново?
- ДОБРИЛА: Земља се, и поред свега, окреће. Без вас, исто као и са вама.
- ЛЕНКА: Срце моје... Збиља?
- ДОБРИЛА: Да. Позориште и даље постоји, и поред тога што је Мадам отишла.
- ЛЕНКА: Нисам отишла. Отерали су ме.
- ДОБРИЛА: Којешта. Болест вас је отерала. Болест и старост. Нисте више били у стању да се крећете на сцени.
- ЛЕНКА: Могли су да сачекају док се опоравим.
- ДОБРИЛА: Живот не чека, тетка. Стари одлазе, а млади долазе. Знате и сами да је то закон.
- ЛЕНКА: Али заборав, Добрила, заборав није закон.
- ДОБРИЛА: Заборав? Шта то значи? Имате шездесет година. Не можете захтевати да и даље будете у средишту пажње. То је неморално.

ЛЕНКА: И после шездесете човек жели да живи. Шта је у томе неморално?

ДОБРИЛА: Па живите. Ко вам брани? Може се живети и без славе и признања.

Улази Макс. На њослужавнику доноси “виски”. Послужује. Добрила искаѝи чашу.

ДОБРИЛА: Фуј, смрди на шпиритус.

ЛЕНКА: Старо је.

ДОБРИЛА: Да чујем, зашто сте ме позвали?

ЛЕНКА: Макс, објасни јој.

МАКС: Јулије Лавослав Леон. Значи ли вам нешто то име?

ДОБРИЛА: Чула сам приче о њему. Чаршијски трач.

ЛЕНКА: Драга моја, понекад треба веровати и чаршији.

ДОБРИЛА: Тетка, тетка, опет нека ваша смицалица?

ЛЕНКА: Зашто смицалица? Он је ту, ту у мојој кући.

ДОБРИЛА: Где сте покупили ту протуву?

ЛЕНКА: Зашто мислиш да је протува? Познајеш га?

ДОБРИЛА: Њега не, али познајем вас. Шта је он? Писац?

ЛЕНКА: Генијални писац.

ДОБРИЛА: Шта је написао?

ЛЕНКА: Ништа.

ДОБРИЛА: Ништа?

МАКС: За почетак, сасвим довољно.

ДОБРИЛА: Знала сам да је намештаљка. Кога ви, заправо, вучете за нос?

ЛЕНКА: Носоње. Треба ми твоја помоћ.

ДОБРИЛА: Шта од мене очекујете?

МАКС: Неколико телевизијских репортажа, интервјуа, и томе слично.

ЛЕНКА: Имаш широк круг познаника међу новинарима, уметницима, политичарима... Уведи га у “отмено друштво”.

ДОБРИЛА: Чему та лакрдија? Какве користи имате од тога?

ЛЕНКА: Ти знаш твоју корист – ја моју. Останимо при томе.

ДОБРИЛА: Моја корист? Каква корист?

Ленка из комодe вади дебелу фасциклу.

ЛЕНКА: Мој дневник. Све је ту. Заправо, сви су ту: академици, министри, амбасадори. Бизарно. Пикантно. Шокантно. Нешто по твом укусу.

(Добрила се маши за фасциклу. Она је измакне)

Не, не, мала моја, нема завиривања. Кад обавиш посао – твој је. Имаћеш материјала за читаву серију сензационалних емисија.

(Враћа фасциклу у комоду)

Дакле? Стоји ли погодба?

ДОБРИЛА: Када почињемо?

ЛЕНКА: Макс, време је да Јулије изађе на сцену.

МАКС: У реду, мадам, донећу га.
(Излази)

ДОБРИЛА: Шта значи – донећу га?

ЛЕНКА: То значи да ће га донети. До виђења.

ДОБРИЛА: Куда ћете?

ЛЕНКА: Драга моја, добар војсковођа битку посматра из позадине.
(Излази)

Улази Макс, уноси самсоней. Савља га на под, отивара поклопац. Јулије излази из самсонейа. (Сценски шрик који се изводи помоћу покрећног дна самсонейа и ферзенка)

ДОБРИЛА: Добра режија. Како сте то извели?

МАКС: “Постоје многе ствари између неба и земље о којима наша школска мудрост не може ни да сања”.

Макс излази. Јулије гледа преко терасе.

ЈУЛИЈЕ: Онај црвени кабриолет...

ДОБРИЛА: Мој је.

ЈУЛИЈЕ: Изгледа ко нов.

ДОБРИЛА: Нов је. Кад мењам боју косе, мењам и кола.

ЈУЛИЈЕ: Баш згодно. Много волим брза кола, и брзе женске.

ДОБРИЛА: Јесу ли вам рекли ко сам ја?

ЈУЛИЈЕ: Ви сте челна кобила у нашој запрези.

ДОБРИЛА: Коју ви никада нећете зајахати. То добро утувите себи у главу.

ЈУЛИЈЕ: Молићу. Радује ме особито. Мој почивши отац често је говорио: нос и киту не турај свуда.

ДОБРИЛА: Шта је био ваш почивши отац: отоларинголог или сексолог?

ЈУЛИЈЕ: Пољопривредник.

ДОБРИЛА: А шта сте ви?

ЈУЛИЈЕ: Трговац, фала Богу.

ДОБРИЛА: Имате своју радњу?

ЈУЛИЈЕ: Носим је са собом. Тоциљам се којекуда.

Добрила ѝрасне у смех. Јулије јој се ѝридружи.

ДОБРИЛА: Јадна тетка Ленка. Тако је жалим. Срце ми се цепа. Неће јој бити лако.

ЈУЛИЈЕ: И ја тако мислим.

ДОБРИЛА: Знате ли бар нешто о литератури?

ЈУЛИЈЕ: Знам само толико да се књиге деле на танке и дебеле.

ДОБРИЛА: Кладим се да ни једну од њих нисте прочитали.

ЈУЛИЈЕ: Уважена госпођице, не ваља пуно читати. Који много читају, једнако су незадовољни, једнако се буне, траже нешто ново и велико. Шта ми вреди да се трудим, па да на крају заглавим?

ДОБРИЛА: Овог пута сте ипак заглавили, драги мој.

ЈУЛИЈЕ: Јок ја, боме. Вешт сам и сналажљив у свакој струци, а оно што знам добро знам. Једино не знам писати.

ДОБРИЛА: А шта знате?

Јулије ѝриказује своје акробаѝске вешѝине: дуби на ѓлави, хода на рукама, ѝремеће се ѝреко ѓлаве, изводи салѝо, жонѓлира.

ЈУЛИЈЕ: Ете.

ДОБРИЛА: Браво. Није лоше за једног писца.

ЈУЛИЈЕ: Има још: проричем из снова, облака, ветрова, дланова, карата, шоља, шерпи и разни' други' врачарски' средстава. Осим тога, предсказујем знаменита збивања, земљотресе, поплаве, ратове и смак света.

ДОБРИЛА: Супер. Ви ћете друштво лепо забављати.

- ЈУЛИЈЕ: Ја умем људе да забављам. Особито женске.
- ДОБРИЛА: “Женске” које ћете сада упознати, нешто су другачије од ваших муштерија.
- ЈУЛИЈЕ: Све су женске исте, млада дамо: тице грабљивице. Мој почивши отац често је говорио: да нема женскиња, све би био цабалук.
- ДОБРИЛА: Пустите свог оца да почива у миру. Од сада сам за вас ја и Бог и отац. Радићете оно што вам ја кажем. За почетак, упамтите правило: ако желите да успете као писац, морате да заборавите на пристојност, искреност, скромност и сличне глупости.
- ЈУЛИЈЕ: То неће бити тешко. У трговини важи исто правило.
- ДОБРИЛА: Још нешто: псујте и оговарајте кога хоћете и колико хоћете, али никада власт – док је власт.
- ЈУЛИЈЕ: Цењена госпођице, у варен пилав не треба воде сипати. Мој је отац често говорио: сине, власт образа нема, ал међутим уши има свуда... Зато зажмури, ћути и жваћи свој лебац..
- ДОБРИЛА: Супер. Ваш отац је сигрно дуго живео. Будите спремни, сутра почињемо.
(Пође. На њераси засијане. Махне руком њрема десној, как-ијусима заклоњеној сјрани)
У-ху, тетка Смиља, како сте? Драго ми је што вас видим. Ђао, ђао.

Добрила одлази. Смиља излази из свој скровишија, иза как-ијуса.

- ЈУЛИЈЕ: Баш згодно. У овој кући свако свакога шпијунира.
- СМИЉА: Зашто не одете из ње? Врата су вам широм отворена.
- ЈУЛИЈЕ: Збрис’о би ја, милостива, ал међутим потребна су ми нова кола.
- СМИЉА: Добићете нова кола. Нико за то неће знати, само нас двоје.
- ЈУЛИЈЕ: А он?
- СМИЉА: Ко? Теодор?
- ЈУЛИЈЕ: Не. Бог, на небесима. Он види и зна све, и свима наплаћује рачуне.

- СМИЉА: Толико пута сте досад варали, једна превара више, шта чини?
- ЈУЛИЈЕ: Не могу погазити дату реч. Ја сам честит човек, Србин и трговац, не дам се подмитити. Која марка?
- СМИЉА: “Застава”.
- ЈУЛИЈЕ: Ич не јебавам. “Мерцедес”.
- СМИЉА: То су швапска кола. Нису достојна једног Србина.
- ЈУЛИЈЕ: Милостива, ја моју част не продајем – за мале паре. Ниже од “Опела” не идем.
- СМИЉА: Сваки родољуб купује кола домаће производње. Тиме помаже својој отаџбини.
- ЈУЛИЈЕ: Уважена госпођо, мој отац је говорио: чувај се онога који ти вазда потура отаџбину, оће нешто крупно да ушићари.
- СМИЉА: Ваш отац је био сељачина. Није се разумевао у узвишене ствари.
- ЈУЛИЈЕ: Још како се разумево. Променио је више отаџбина, него чакшира.

Улази Макс, носи самсоней. Јулије се увлачи у њега. Макс зајвара ѝоклојца, Смиња забезекнућо ѝосмајра.

СМИЉА: Мој благи Боже...

Макс одлази, односи самсоней. Смиља, сва збуњена, зграби флашу са вискијем, ѝа добро најѝегне из ње. Загрцне се, гласно шѝиуцне. Преко ѝерасе улази Ленка.

- ЛЕНКА: На здравље! Крадеш мој “олд виски”, ха? Ал међутим, не мари. Толико пута си досад варала, једна превара више, шта чини?
- СМИЉА: Прислушкујеш, је ли? Је ли? Срам да те буде.
- ЛЕНКА: А ти подваљујеш, је ли? Купила би нова кола незнанцу, а рођеној сестри ниси хтела да поклониш инвалидска колица.
- СМИЉА: Изволи, драга моја, нисам ја прва обећала кола тој замлати. И то – “Мерцедес”! Питам се само одакле ти девизе да их купиш? Па ти немаш пара ни за бицикл.
- ЛЕНКА: Добићу паре од мафије, душо, од мафије.
- СМИЉА: *(Крсѝећи се)*
Спаси нас Боже...

ЛЕНКА: Ха! Мајчин ружичњак ће ускоро поново процветати. Биће препун боја и мириса, као некад.

СМИЉА: Никада! Никада нећеш успети. То је немогуће. То би било чудо, а једино је Богу дозвољено да чини чуда.

ЛЕНКА: Ако му је дозвољено – зашто већ једном не почне да их чини? Ха? Зашто?

Смиља сјане исјред њерасе, усјравна, крући.

СМИЉА: Ту ће да стоји.

ЛЕНКА: Ко?

СМИЉА: Теодор.

ЛЕНКА: Господе!

СМИЉА: Његова биста. Већ сам је наручила. Попрсје, у природној величини.

ЛЕНКА: Само преко мене мртве!

СМИЉА: Не заборави да ће ова кућа ускоро бити моја, само моја. Нема ништа од твог ружичњака, ништа. Засадићу у башти кактусе, огромне, џиновске, до неба високе српске кактусе!

ЗАВЕСА

ДРУГИ ЧИН

ТРЕЋА СЦЕНА

Децембар. Позно вече. Враѿа која воде на терасу зајворена. На довраѿку, са омчом око враѿа, виси Јулије. Лагано се клаѿи.

Дневна соба је ѿуна цвећа: бели кринови и јесење руже.

Улази Смиља. Носи саксије са какѿусима. Узима букеѿе са ружама, на њихово месѿо саѿвља какѿусе. Примеѿи “обешеног”. Врисне.

Улази Макс. Носи ѿрегрѿиѿ дебелих свећа.

СМИЉА: *(Једва чујно)*

У помоћ... У помоћ...

МАКС: Може ли мало гласније?

СМИЉА: Кажем: у помоћ.

МАКС: Опет нападају Арнаути?

СМИЉА: *(Уѿирући ѿрсиом у “обешењака”)*

Он виси.

МАКС: Ово је демократска земља, свако има право да изабере положај који му највише одговара.

СМИЉА: Јадник. Можда је већ испустио душу – ако ју је уопште имао.

МАКС: Госпођо Козодеровић, срећа вам се осмехнула.

СМИЉА: Мени? Како?

МАКС: Добили сте опкладу.

(Прилази Јулију, у намери да га скине с коноѿца)

СМИЉА: Чему толика журба, господине Ландау? Нека га, нека још мало виси.

ЈУЛИЈЕ: Драги моји...

СМИЉА: *(Крсићећи се)*

О, Боже мој, Боже мој, на небу.

ЈУЛИЈЕ: Ја сам пријатељ уметности, учитељ родољубивог српског нараштаја. Своје слободно време несребично посвећујем младим, даровитим почетницима...

(Пауза)

- МАКС: *(Суфлира)*
Седимо у башти...
- ЈУЛИЈЕ: Седимо у башти, препуној ружа, и док светлост полако замире а поветарац тихо ћарлија, разговарамо о литератури, о бесмртности душе, о узгајивању кактуса...
- СМИЉА: Учитељ! Ви! Можеш мислити. Дангуба. Забушант. Развратник. Ноћу се вуцарате којекуда, а дању спавате.
- ЈУЛИЈЕ: Молићу тишину. Још нисам завршио.
- СМИЉА: Не морам више да вас слушам. Већ ми је познато да умете са много речи мало казати.
- ЈУЛИЈЕ: Милостива, то је особина која се веома цени у овдашњим вишим круговима. Зато и постижем толике успехе. Борисе, помозите ми да атерирам.

Макс ћомаже Јулију да се оћкачи и ћриземљи.

- СМИЉА: Ви само блебећете и блебећете, а ништа не знате.
- ЈУЛИЈЕ: Ја сам мајстор да блебећем о ономе о чему ништа не знам. А моји обожаваоци то радо слушају, јер ни они ништа не знају. Савест ми је мирна.
- СМИЉА: Савест? Ви? Знате шта сте ви? Варалица. Варалица и лажов.
- ЈУЛИЈЕ: Милостива, нема лажи, само уврнутих истина.
- СМИЉА: Глупост. Бог је људима дао језик да говор истину.
- ЈУЛИЈЕ: Није тачно. Бог је људима дао језик да сакрију своје мисли. Истину говоре само деца и лудаци.
- СМИЉА: Ништа од вас, ништа. Луда кућа. Али, завешћу ја у њој ред; ред и дисциплину!
- ЈУЛИЈЕ: *(У сћаву мирно, исћруживши руку на нацистћички ћоздрав)*
Хајл Хитлер!
- СМИЉА: Идиот.
(Одлази)
- ЈУЛИЈЕ: Борисе, како вам се допада нови телевизијски “шоу” Јулија Лавослава?
- МАКС: Нисам знао да ћете мој текст говорити са вешала.
- ЈУЛИЈЕ: Добрилина идеја. Каже да гледаоци воле све што је сумануто и настрано. Ја мислим да је она ћакнута.

- МАКС: Луда је као шеширѝија.
- ЈУЛИЈЕ: Шеширѝије су луди?
- МАКС: Тако кажу Енглези.
- ЈУЛИЈЕ: Зашто?
- МАКС: Зато што су и они луди.
- ЈУЛИЈЕ: Цео је свет луд. Али, не би био ја који јесам, ако их све одреда не надлудим.
- МАКС: Нек ви је са срећу.
- ЈУЛИЈЕ: Да знате, љутим се на вас. Зашто синоћ нисте присуствовали пријему, поводом завршетка моје књиге?
- МАКС: Жао ми је. У позивници је стајало да је вечерње одело обавезно, а мој смокинг су одавно појели мољци. Како сте се провели?
- ЈУЛИЈЕ: Боговски. Имао сам велики успех. Додуше, својски сам се трудио. Истабао сам два келнера, појео чинију у којој је послужен пунч, а на врхунцу заноса разбио бисту Јулија Цезара, уз речи: “Постоји само један велики Јулије – а то сам ја!” Једна усамљена дама је добацила: ипак, у историју је ушао он, а не ви.
- МАКС: Шта сте јој одговорили?
- ЈУЛИЈЕ: Уважена госпођо, историја још није завршена.
- МАКС: Врло добро. Мадам ће бити задовољна.
- ЈУЛИЈЕ: Она није никада задовољна, Борисе, никада. Завршио сам књигу пре рока – шта вреди, није задовољна. Где је она?
- МАКС: У шетњи.
- ЈУЛИЈЕ: Добро. Не бих волео да ме чује. Рећи ћу вам, у поверењу: уопште није прочитала мој роман.
- МАКС: Бога му. То нема смисла.
- ЈУЛИЈЕ: Додуше, нисте га ни ви прочитали.
- МАКС: Не волим да читам дело док је у рукопису. Чим књига изађе из штампе, прочитаћу је, у једном даху.
- ЈУЛИЈЕ: Пазите да вам тај дах не буде последњи.

МАКС: Толико је узбудљива?

ЈУЛИЈЕ: Не знам, нисам је ни ја прочитао. Нити ћу на то губити време. Чим добијем нова кола – фатам маглу.

Макс је разместио свеће по соби. Пали их.

МАКС: Куда се толико журите?

ЈУЛИЈЕ: Не могу без путовања да живим. Ако се не крећем, усири ми се крв у жилама. Осећам се као да су ми ноге утрнуле, а руке висе као туђе. Очајан сам, верујте ми. Закржлавам, у сваком погледу. За ових шест месеци, откако сам славан писац, нисам ништа продао. Растем натрашке ко телећи реп.

МАКС: Није тачно, напредовали сте. Више не говорите као сеоски баца, већ малтене као академик.

ЈУЛИЈЕ: Кој, бре? Јал ја? Море, ја не говорим – ја крекећем. Борисе мој, заситио сам се свега. Зажелео сам се поштене трговине, обичних, припростих људи и ситних подвала. Доста ми је блештаво осветљених салона, пуних људи који се деру док говоре, прскајући пљувачком као прскалице за воду. Приближавају се ходајући постранце, гледају искоса, никада право у очи, рукују се опрезно, млако, без стиска. Праве се отмени, а псују и руже једни друге – на пасја кола и опанке. Додуше, мене хвале, ласкају ми, али ја добро знам да сва та пажња, све те похвале – све су то само варке; варке и обмане. Какве су им праве намере, шта им се мота по главама, само Бог зна. Ако зна.

МАКС: Они се понашају као наш часовник: једно време показују, друго избијају.

ЈУЛИЈЕ: Да, али о себи имају веома високо мишљење... А у говно би загризли, за мрвицу власти или почаста.

МАКС: Чујем је... Гасите светло.

Јулије гаси светло. Само свеће њламсају. Улази Ленка.

ЛЕНКА: Шта је ово? Шта је ово? Прави театар. Зашто? Господе, да није мој рођендан? Да ли је могуће? Како сам могла да заборавим? Макс, колико има свећа?

- МАКС: Тачно колико треба.
- ЛЕНКА: Реци слободно, не вреди више крити, сад више не вреди. Мој Боже, шездесет сам одбројала. Ха, колико цвећа! Никад, никад толико.
- МАКС: Мој поклон, мадам. И ова корпа, са флашама.
- ЛЕНКА: Шампањац? Какво расипништво. Колико то кошта? Ти си луд, Макс. Рус. Луд и галантан. Кринови? Дивни су. Како опојно миришу. Подсећају на блага, пролећна јутра, на шетње поред обале... Памтиш ли, Макс, како је некад живот био заносан? И осећања су нам била друкчија, много нежнија, много топлија... Све се то расплинуло, ишчезло – ишчезло, једном заувек. Боже, јесење руже. Бајне, жалосне јесење руже. Мајчино омиљено цвеће. Колико их је волела. Сећам се, једна јесења ружа лежала је на стази, отргнута, изгажена. Мајка се толико узбудила, да су јој потекле сузе. Боже мој, шта је згажен цвет? Толико људи је згажено, згњечено, па ко се због тога узбуђује, ко плаче?
(Пауза)
А они се нису сетили. Добро, немају новаца, али један мали пријем, у подне, кратак говор, букет цвећа... Ништа. Ни две реченице, у новинама. Добро, не треба.
(Пауза)
А здравица? Где је здравица? Ко ће наздравити?
- МАКС: “Хтео бих прво да кажем да никад нисам био тако дирнут... Да ли често у садашњем времену наилазимо на праву, истинску топлину? До пре неколико часака, даме и господо, ја као и сви ви, постављао сам исто питање: шта се десило са љубављу, благошћу, неспутаним изразима наклоности из минулих дана? Прохујало, мислио сам. Али, баш сада, слављеница је рекла своју реч и мене су оборила осећања која је она изразила. Честитам, из свег срца. Желим вам, у име свих нас, срећан рођендан”.
- ЛЕНКА: Харашо, Макс. Голдберг. Добро си то одиграо.
- МАКС: Спасиба, мадам.
- ЛЕНКА: Играла сам у *Рођендану*. Мег. Сећаш ли се? Брљиву, луцкасту Мег. Луцкасте жене сам увек добро играла. Волела сам да глумим у Пинтеровим комадима. Он је различит од осталих. Непредвидив. Чини се да је све познато, сто пута виђено – а није. Иза сваке реченице крије се неочекивана мисао. Нека

слутња. Сви су се грабили за улогу у Шекспиру, ја га нисам волела. Он је препаметан, али сувише директан. Пинтер је неочекиван, загонетан.

МАКС: Чехов је и једно и друго.

ЛЕНКА: Чехов се понавља.

МАКС: И збивања у животу се понављају, мадам.

ЛЕНКА: Не. Постоје догађаји који се никада више не могу поновити. Никада више.

(Јулије њали свейло)

Јулије, ви сте ту? Све време сте ту, а нисте се ни једном огласили? Шта се дешава? Да нисте, не дај Боже, болесни?

ЈУЛИЈЕ: Милостива, кад глумица говори, за остале је препоручљиво да ћуте.

ЛЕНКА: Шта сте ми купили за поклон?

ЈУЛИЈЕ: Добићете га накнадно.

ЛЕНКА: Шта?

ЈУЛИЈЕ: Моју књигу, са посветом.

ЛЕНКА: Ха! Бацили сте се у велики трошак.

ЈУЛИЈЕ: Утрошио сам осам месеци нечега што називамо животом а то је време, као што малочас рекосте, непоновљиво.

ЛЕНКА: Шта ово значи? Какви су то изливи сентименталности? То је тек први талас а ви се већ давите.

ЈУЛИЈЕ: У таквој бури, у какву сам ја запао, и ајкула би се удавила.

ЛЕНКА: Шта ћете, Јулије, то је цена славе.

ЈУЛИЈЕ: Дobar трговац никада не би за њу платио тако високу цену. Мајмуни у зоолошком врту у бољем су положају од мене. Они су од својих обожавалаца заштићени решеткама.

ЛЕНКА: Доста! Доста. Престаните да сажалевате самог себе. Издржите још мало, крај није далеко. То вам је као код зубара: мислите да ће најгоре тек доћи, а већ је све готово.

Улази Смиља.

СМИЉА: Срећан рођендан, срећан ти рођендан, сестро моја.

- ЛЕНКА: Ти знаш да је данас мој рођендан?
- СМИЉА: Наравно. Треба да памтим само два рођендана: Теодоров и твој. То није тешко.
- ЛЕНКА: О, да.
- СМИЉА: Ово је за тебе.
- Предаје Ленки ѿкеѿић. Она га оѿвара, вади ручни саѿ.*
- ЛЕНКА: Сат?... Сат?
- СМИЉА: Да. Никада не знаш колико је сати, па сам мислила: треба да имаш свој сат.
- ЛЕНКА: Какво пријатно изненађење. Хвала, драга моја.
(Пољуби Смиљу. Разгледа саѿ)
Има и казаљке? Па то је дивно!
- СМИЉА: Не треба га навијати. Никад не стаје.
- ЛЕНКА: *(Прислонивши саѿ на уво)*
Куца... У ритму откуцаја срца. Срце стане, сат и даље куца. Зар то није чудесно?
- ЈУЛИЈЕ: *(Смиљи)*
Зашто сат нисте купили од мене? Добили бисте га уз попуст.
- СМИЉА: О, господине Лавославе, и ви сте ту, са обе ноге на земљи. Кад ће да изађе ваша књига?
- Јулије неодређено рашири руке.*
- ЛЕНКА: За десетак дана, драга моја.
- СМИЉА: Баш лепо. Можда ћеш на пролеће поново имати своју башту са ружама.
(Паѿѿично)
“Моја драга башто! Теби не шкоди тмурна јесен, ни студена зима, млада си поново и срећна, нису те напустили небески анђели...”
- ЛЕНКА: Господе, Чехов! Смиљо? Смиљо, је ли могуће?
- СМИЉА: Да, Ленко, у последње време читам Чехова. Прочитала сам *Ујка Вању* и *Вишњев сад*. Затим *Галеба*, па *Три сесѿре*. Допада ми се. Заволела сам га. Знате ли, господине Борисе? Заволела сам вашег Чехова. Шта на то кажете?
- МАКС: *(Ледено)*
Усхићен сам, госпођо Козодеровић.

ЛЕНКА: Боже, какво дивно вече. Мој омиљени сат, мој омиљени Чехов, моје омиљене руже... Дивно вече.

Смиља седа за клавир, њочиње да свира.

СМИЉА: Ленкице, сећаш ли се ове песме? Свирале смо је заједно, недавно.

ЛЕНКА: Да, недавно.... Пре педесет година.

Ленка седне за клавир. Она и Смиља заједно свирају и њевају "Беле руже, нежне руже..." Улази Добрила.

ДОБРИЛА: Каква је ово свечаност, ако је уопште свечаност?

ЛЕНКА: Ти не знаш да је данас мој рођендан?

ДОБРИЛА: Не знам ни кад је мој. Не памтим датуме. Ипак, овај данашњи ћу запамтити. Данас ми је саопштено да Јулијев роман неће бити објављен. Повукли су рукопис из штампе.

ЛЕНКА: Разлог?

ДОБРИЛА: Наводно, организационе природе.

ЛЕНКА: Није важно. Даћемо рукопис другом издавачу.

СМИЉА: То неће моћи, сестро.

ЛЕНКА: Зашто?

СМИЉА: Продала си опцију на две године. Ако за то време не штампају књигу, обавезни су да плате цео износ хонорара, а ти можеш дело понудити другом издавачу. Али, тек после две године. Дотле ће рукопис мировати у архиви.

ЛЕНКА: То је глупо. Зашто би то урадили? То је сигуран губитак.

ДОБРИЛА: Неће изгубити ни динар. Непознати добротвор надокнадио је све трошкове око штампања књиге.

МАКС: Питам се, ко ли је тај "добротвор"?

ЛЕНКА: *(Плане)*
Кучко од сестре!

Смиља усћане. Поћћуно је мирна.

СМИЉА: Нисам урадила ништа противзаконито.

ЛЕНКА: Наравно. Теодор ти ништа не може замерити.

СМИЉА: Сигурно. А теби сам учинила велику услугу: спасла сам те бруке и срамоте.

МАКС: Спаси нас Боже таквих спасилаца.

Смиља излази.

ЛЕНКА: Проклета сврака. Њу треба пушком... Сачмаром.

ЈУЛИЈЕ: Ете. Сав труд узалуд.

ДОБРИЛА: Због тога ја и не волим да се трудим. Одох да се напијем. Јулије, хоћеш ли са мном?

ЈУЛИЈЕ: Не, хвала. Доста ми је пијаница, силедија и лудака.

ДОБРИЛА: Само нас двоје. Онако, приватно.

ЈУЛИЈЕ: Онда може. Ред је да се једном напијем за своју душу.

(Ленки)

Не жалостите се, милостива, жалост суши кости. Врло важно – нема књиге. Небо неће пасти, нити ће Србија пропасти.

Јулије и Добрила одлазе. Макс се смеје.

ЛЕНКА: Смешно, је ли? Теби је смешно?

МАКС: *(Суздржавајући смех)*

Не, мадам, жао ми је, веома ми је жао.

ЛЕНКА: Лажеш. Лажеш, лицемеру стари. Радујеш се мом поразу. Лидујеш. Рачунаш да судбина тера воду на твој млин. На то рачунаш, је ли? Коначно имаш добар изговор да одеш из ове куће.

МАКС: Ни ви не можете остати у њој, мадам.

ЛЕНКА: Ха! Види ти њега куда он циља.

МАКС: Кактуси ће преплавити целу кућу. Ницаће и из вашег кревета, изнад чијег ће узглавља висити слика Теодора Козодеровића, у природној величини.

ЛЕНКА: Скувај ми једну јаку кафу.

МАКС: У ово доба?

ЛЕНКА: *(Баца ручни саѿ међу какѿусе)*

Немам сат. Не знам које је доба. Загушљиво је. Отвори врата.

Макс размакне завесе, оѿвара вратиа ѿерасе.

МАКС: Снег, мадам. Пада снег.

ЛЕНКА: Шта вреди, кактуси неће пропасти.

Пауза. Макс ѿосмаѿира како ѿромичу снежне ѿахуљице.

- МАКС: Мадам, хајдемо у Сибир.
- ЛЕНКА: У Сибир?... У Сибир?
- МАКС: Пријала би вам сибирска клима. Нема влаге у ваздуху. Сув је, оштар. Све је друкчије, него овде... Вода, светлост, звуци... Чак је и тишина друкчија.
- ЛЕНКА: Откуд знаш? Никада ниси био тамо.
- МАКС: Причао ми деда.
- ЛЕНКА: Сећање је непоуздано, Макс, непоуздано и лажно. Очајнички покушај да се вратимо у прошлост. Узалуд, драги мој, узалуд... Прошлост је недоступна. Не мења се, не стари, остаје заувек нема и далека.
(Пауза)
Одакле је та реплика, из ког комада? Боже, чије ли су то речи?
- МАКС: Ваше, мадам.
- ЛЕНКА: Нисам сигурна. Све ми се смутило у глави. Не могу више да разликујем своје мисли од оних које сам изговарала на сцени.
- МАКС: Све што је у вашој глави, ваша је својина и то сте ви. Ви – Ленка Хаџић.
- ЛЕНКА: Не знам. Осећам се лажна; лажна до сржи својих трулих костију. Волела бих да се одморим, да заборавим.
(Пауза)
Зима ми је, студено, као да сам под земљом.
- МАКС: Хладно је. Затворићу врата.
- ЛЕНКА: Ама, каква врата! Давај коњак.
- МАКС: Закључан је.
- ЛЕНКА: Па откључај. Знаш да имаш “резервни” кључ.
- МАКС: Бога му.
- Макс калаузом откључава Смиљину фиоку на комоди, узима коњак. Сипа њиће, њослужује Ленку.*
- ЛЕНКА: Сипај и себи, нећу ваљда да пијем сама.
- Макс сипа коњак у дружу чашу. Наздравља.*

- МАКС: На здравље, мадам, и горе главу. Нешто ће да бидне – јал ово, јал оно.
- ЛЕНКА: Ха! “Нешто ће да бидне...”
(Искайи чаѝу)
Ко зна, можда си у праву. Не треба очајавати. Сутра је нови дан... Можда ће већ сутра све бити поправљено.
- МАКС: Тако је, мадам... А можда сутрашњег дана неће ни бити.

ЧЕТВРТА СЦЕНА

Дан ѝосле. Тмурно, кишовиѝо децембарско ѝре ѝодне. Макс расѝрема. Јоѝ су уочљиви ѝраѝови синоћне ѝрославе. Улази Ленка. Хода с најором. Приѝаљује циѝарейѝу. Пауза. Макс ѝрилази ѝтераси, ѝосмаѝра како сиѝи киѝа.

- МАКС: “Време је прекрасно, птичице певају, сви живимо у миру и међусобном разумевању – шта ће нам више од тога?”
- ЛЕНКА: Поштеди ме, молим те. Не морам сваки божји дан започети са Чеховом. Колико је сати? Је ли јутро или вече?
- МАКС: Негде између.
- ЛЕНКА: Где је Јулије?
- МАКС: Пакује се.
- ЛЕНКА: Њему се баш жури. А моја до гроба вољена сестра?
- МАКС: Отишла је, рано јутрос.
- ЛЕНКА: Код свог адвоката, главу дајем. Та не губи време.
(Пауза)
Затвори врата. Влага ме убија.
(Седне за сѝо, ѝосѝављен за доручак)
Каква прилика. Могу, најзад, доручковати сама – а нисам гладна. Боже, каква неправда.
- МАКС: Можда шољу чаја, мадам?
- ЛЕНКА: Дај ми цигарету.
- МАКС: Ако смем да приметим – већ пушите.

- ЛЕНКА: Мој Боже, што сам расејана. Не знам шта ми је. “Душа ми је као клавир који је закључан, а кључ, његов кључ је изгубљен”.
- МАКС: *Три сесџре*. Ирина.
- ЛЕНКА: Проклетство. Могао си да ме оставиш у уверењу да је реплика моја. Лепа је, лирска... “Душа ми је као клавир који је закључан...” Којешта. Ко данас закључава клавир? Уопште, ко још данас држи клавир у кући? Питам се, како би Чехов данас писао? И о чему би уопште писао? Питам се.
(Пауза)
Где је Јулије.
- МАКС: Понављам: пакује се. Смиља Дерикожић отишла код двоката.
- ЛЕНКА: А ти, ти одлазиш у Сибир. Сви некуд одлазе... “Само сам ја заостала, заостала као птица селица која је остарела, па више не може да лети”.
- МАКС: Сви остају, мадам: Јулије, ја, чак и племенита госпођа Козодеровић, што вас, зацело, посебно радује. Живећемо поново заједно, у љубави и слози, међу ружама и кактусима.
- ЛЕНКА: Зврндаш ли, зврндаш, ко мува у празан лонац.
- МАКС: Мадам, говорим савршено озбиљно: завеса још није спуштена.
- ЛЕНКА: Како да не! Судбина чека на твој знак.
- МАКС: Исправно. Има да чека. Ја сам инспицијент, ја дајем знак за дизање и спуштање завесе.
- ЛЕНКА: Ја сам шашава, је ли, ја? А ти, шта си онда ти? Ово није позориште, еј. Тако ми се бар чини. Чекај, чекај, да размислим...
- МАКС: Подсећам вас, опклада гласи: за годину дана Јулије Лавослав Леон постаће славан писац. Није речено романописац или... или, шта ја знам...
- ЛЕНКА: Ха! Драмски писац!
- МАКС: Сјајна идеја, мадам! Честитам. Свечана премијера – у мају.
- ЛЕНКА: Господе, треба да напише драму за два месеца. Како? Никада није крочио у позориште.
- МАКС: Никада није прочитао књигу, па је ипак написао роман.
- ЛЕНКА: Добро. А које ће позориште пристати да прикаже његову драму?

- МАКС: Нашли смо издавача, наћи ћемо и позориште.
- ЛЕНКА: Издавача сам купила обећањем да ћу им дати опцију за штампање мемоара. Чиме ћу купити позоришну управу?
- МАКС: Такође обећањима.
- ЛЕНКА: Шта ја могу да им обећам?
- МАКС: Право на прво извођење ваше драме.
- ЛЕНКА: Јеси ли сишао с ума? Ја немам драму.
- МАКС: То сте мени рекли, и ником више. Још мало чаја?
- ЛЕНКА: Проклетство. А редитељ? Ко ће пристати да режира?
- МАКС: Сметнули сте с ума да имамо редитеља, тако рећи у породици.
- ЛЕНКА: Ово је врхунац. И сам знаш да Добрила досад није режирала ни један комад.
- МАКС: Једном се мора почети.

Улази Јулије. Одлично је расѝоложен.

- ЈУЛИЈЕ: Куцнуо је час. Време је да се опростимо.
- ЛЕНКА: Идете некуда?
- ЈУЛИЈЕ: Путујем, милостива.
- ЛЕНКА: Путујете? Куда?
- ЈУЛИЈЕ: Било куда. Свуд је шупље испод неба.
- ЛЕНКА: Јулије, драги мој Јулије, мени се чини да сте побркали датуме. Сад није мај, већ децембар.
- ЈУЛИЈЕ: Јесте, али ја сам завршио књигу раније. Одржао сам реч. Сад је на вас ред: паре за кола – па смо квит.
- ЛЕНКА: Богами, нисмо квит. Договор је био до маја, и ви остајете до маја.
- ЈУЛИЈЕ: Јок ја, боме. Овде више немам шта да тражим. Шта треба да радим? Да заливам кактусе?
- ЛЕНКА: Писаћете драму.
- ЈУЛИЈЕ: Драму? Не терајте ме да вас питам шта је то?

- ЛЕНКА: Позоришни комад, Јулије.
- ЈУЛИЈЕ: Баш згодно. Знате ли кад сам ја ушао у позориште? Кад сам на распродајама куповао изанђале костиме из фондуса. У позоришну салу нисам ни провирио. Не знам ни то да ли је позорница округла или ћошкаста.
- ЛЕНКА: Не узбуђујте се због тога. Што мање знате – то боље.
- ЈУЛИЈЕ: Милостива, шалу на страну, ја идем. Ако имате нешто против, тужите ме.
- ЛЕНКА: У реду, тужићу вас.
- ЈУЛИЈЕ: Не можете ми ништа. Знам и ја законе.
- ЛЕНКА: Ако знате законе зашто их кршите?
- ЈУЛИЈЕ: Ја?
- ЛЕНКА: Да, ви. Када сте последњи пут платили порез?
- ЈУЛИЈЕ: Шта – порез? Који порез? Ког ђавола помињете ту реч? Шта она уопште значи?
- ЛЕНКА: Објасниће вам отац Иби, господар финансија.
- МАКС: “Господо, установићемо порез на непокретности, други на трговину, трећи на брак, четврти на умирање. Плаћајте, плаћајте, иначе има да вас нема.”
- ЛЕНКА: Шта на то кажете, Јулије?
- ЈУЛИЈЕ: Мож да ме уфате – знате већ за шта.
- ЛЕНКА: Пазите како се изражавате. Нисте у једном ода ваших “отмених” салона, већ у кући правничке породице. У њој су одувек поштовани закони, а прогањани они који су их кршили. Мене је отац учио: добро државе мора да буде највиши закон; а мој драги шогор, Теодор, имао је обичај да каже: право је темељ државе. Темељ српске државе, еј! Не могу да дозволим да било ко уздрма те свете темеље.
- ЈУЛИЈЕ: Не, не! Нећете ме превароти! Упознао сам ја вас. То је одломак из неког позоришног комада. Глума. Хоћете да ме заплашите. Не бисте ви мене пријавили.
- ЛЕНКА: Тако ми Бога, Пантелијо Чуковићу, ако ме на то приморате – хоћу. Чим окренете леђа, ја пресавијам табак.

ЈУЛИЈЕ: Милостива, страшно сте ме разочарали. Нисам претпостављао да се служите и ниским ударцима. То са ваше стране није часно.

ЛЕНКА: Ха! Часно? Фалстафе, реци дотичном господину шта је част.

МАКС: “Може ли част поново наместити одсечену ногу? Не. Може ли одузети бол рани? Не. Може ли заменити изгубљену главу? Не. Може ли оживети мртваца у гробу? Не. Шта је онда част? Реч. Гесло на грбу. Зато ми она нимало не треба.”

Улази Добрила.

ЛЕНКА: Срце моје, баш се радујем што те видим. Долазиш као поручена.

ДОБРИЛА: Ја и јесам поручена. Макс ми је јутрос телефонирао да неизоставно дођем, јер хоћете да ми дате нешто; нешто што ће ме обрадовати.

ЛЕНКА: Даћу ти нешто? Ја? Наравно, драга моја, наравно, даћу ти. Хоћу. Дајем ти режију у нашем славном позоришту.

ДОБРИЛА: *(Заједљиво)*
О, теткице моја, како се радујем, како се радујем. Шта ћу режирати? Чехова? Пинтера?

ЛЕНКА: Не, мила моја, нећемо од позоришта правити музеј. Режираћеш нову домаћу драму, драмски првенац Јулија Лавослава Леона.

ДОБРИЛА: *(Јулију)*
Будало! Ниси ваљда пристао да пишеш драму?

ЈУЛИЈЕ: Мој отац, Бог да му душу прости, често ме је овако тешио: Пантелијо, сине, против своје воље си рођен, против своје воље умиреш, па ипак све то чиниш.

ДОБРИЛА: Пантелијо Чуковићу, лакше је родити се или умрети него написати добру драму.

ЛЕНКА: Блебетања са академских катедри. За успех је потребан таленат; таленат и ништа више. Макс, јеси ли присутан? Не чујем те. Шта човек треба да има да би био талентован?

МАКС: Треба да има муда.

ДОБРИЛА: Мислите ли да их Пантелија Чуковић има?

ЛЕНКА: Провери, драга моја, провери.

ДОБРИЛА: *(Јулију)*

Колико времена ти треба да напишеш драму?

Јулије неодређено рашири руке.

ЛЕНКА: У фебруару биће готов. Теби остају пуна два месеца за режију.

ДОБРИЛА: У реду, пристајем.

ЛЕНКА: Ха! Сад све имамо.

МАКС: Супер. Треба још само написати драму.

ЈУЛИЈЕ: И мој некролог.

ЛЕНКА: Јулије, шта је са вама? Куд је ишчилео ваш оптимизам? Чега се плашите? Читајте новине, гледајте телевизију: сви вас величају, сви хвале ваша дела.

ЈУЛИЈЕ: Баш згодно. Сви су читали моја дела – осим мене.

ЛЕНКА: Драги мој, неки су писци написали гомиле књига које нико не чита; ви нисте објавили ни једну једину књигу, па вас ипак сви читају. Није ли то фантастичан успех? Макс, шампањац! Треба да наздравимо победи.

Макс оћвара флашу шампањаца, сића у чаше.

МАКС: *(Наздрављајући)*

“Идемо према блиставој звезди...” И тако даље, и тако даље.
Живели! Јал сад, јал никад!

Сви ћодигу чаше, наздрављају.

Теодоров ћорћейћ, уз силовийћи ћресак, ћада са зида.

ПЕТА СЦЕНА

Ведар, сунчан дан рано̄ ѿролећа. Врайѿа ѿерасе ойворена. За сѿолом седи Јулије. Пише. Наилази Макс. Носи корѿу за веш, до врха наѿуњену ѿисмима.

МАКС: Ваша данашња пошта. Потрошња хартије у граду у наглom је порасту.

ЈУЛИЈЕ: “Хартија је за писање, мачка за миша, а сир за гребане”.

МАКС: Господин Мартин. Ежен Јонеско: *Белава ѿевачица*.

ЈУЛИЈЕ: Проклетство. Ви све драме на свету знате напамет? Колико вам сада дугујем?

МАКС: *(Гледа у бележницу)*
Хиљаду двеста педесет – дојчмарк.

ЈУЛИЈЕ: Ја ћу због вас банкротирати.
(Вади једно ѿисмо из корѿе, ойвара ѿа, чийѿа)
Она ме воли, душом и срцем, без мене њен живот је пуст. Сви ме заправо воле, сви ме обожавају. Отимају се за мене. Ако неком пријему не присуствује Јулије Лавослав, сматра се пропалим.

МАКС: Још не тако давно нисте радо одлазили на пријеме.

ЈУЛИЈЕ: Нисам био прилагођен. Временом, стекао сам довољно рутине. Сад ми је сасвим свеједно шта о мени мисле, шта говоре. Само сам ја важан – остали су безначајни.

МАКС: Веома цењено становиште. У сваком погледу наше и савремено.

ЈУЛИЈЕ: Напредујем напредујем.

МАКС: Како напредује ваше писање?

ЈУЛИЈЕ: Ја сам веома задовољан.

МАКС: А наша “добра вила”?

ЈУЛИЈЕ: Добрила ме гњави. Непрестано ми попује: треба да се разумеш у драматургију, треба да продубиш тему, треба да имаш оригиналне идеје... Чему све то? Важно је да знам шта гледаоци воле, шта купују. Оно што радо купују, то ћу им продати.

- МАКС: Супер.
- ЈУЛИЈЕ: Пре неки дан, дао сам веома запажену изјаву за штампу. “Није важна форма, већ само то да човек пише – да му из душе слободно навире оно што мора бити написано”.
- МАКС: Чехов, *Галоб*, четврти чин.
- ЈУЛИЈЕ: До ђавола! Био сам убеђен да је мисао моја. Мој драгуљ. Јебени Чехов, свуд забада свој нос. Шта ћу сад?
- МАКС: Не узбуђујте се. Већина људи говори туђе мисли. Неки чак имају и своје личне суфлере.

Чују се неартикулисани звуци саксофона.

- ЈУЛИЈЕ: Почиње ђавоља симфонија. Проклета баба. Већ данима немам од ње мира.
(*Улази Смиља. Дува у саксофон*)
Борисе, шта је ово што долази?
- МАКС: Саксофон.
- ЈУЛИЈЕ: Мислио сам на ово црно и чупаво што виси на саксофону.
(*Смиљи*)
Што сте толико запели? Није саксофон за тако танано и ваздушасто створење. Треба да музицирате на харфи или лири, то су анђеоски инструменти.
- СМИЉА: Ако вам моје музицирање смета, потражите себи други смештај. Упозоравам вас, да сам већ наручила бубањ, са чинелама и таламбасима.
- ЈУЛИЈЕ: Сад тек разумем зашто је мој отац говорио: лудост лудих остаје лудост. Ту убеђивања не помажу.
- СМИЉА: Сад ћу покушати да извучем високу октаву. То је успело само Чарли Паркеру.
- ЈУЛИЈЕ: Вала, нећеш, сунца ми јарког!
(*Дограби њушку, скривену иза кактуса*)
- СМИЉА: Господине Лавославе, шта ће вам та направа?
- ЈУЛИЈЕ: Хоћу да вас уцмекам.
- СМИЉА: Борисе, он се само шали, је ли? Из ког је то позоришног комада?

- МАКС: Не могу да се сетим. Мораћу да размислим.
(*Саѝ избија ѝри ѝуѝа*)
Пет сати. Време је за чај.
- ЈУЛИЈЕ: Рачунајте на једну особу мање.
- СМИЉА: Борисе, па он стварно хоће да ме гађа.
- МАКС: То нема смисла. Могао је да сачека док попијете чај.
(*Одлази*)
- СМИЉА: Забога, не остављајте ме саму с тим манијаком. Убиће ме.
- ЈУЛИЈЕ: Свако се једном из арене живота мора преселити у вечност.
(*Лак ѝрасак. Из цевѝ ѝушке излейѝи букетѝ вешѝачкоѝ цвећа*)
За вас, госпођо Козодеровић. Цвеће је, одуше, вештачко, али је напарфимисано.

Церемонијално ѝружа букетѝ Смиљи, која се држи за десну сѝрану ѝруди.

СМИЉА: О, моје срце... Моје једно, напаћено срце.

Улази Ленка.

- ЛЕНКА: Драга сестро, држиш се погрешну страну.
- СМИЉА: Теби је свеједно ако ми препукне срце.
- ЛЕНКА: Ко ти је крив што не разликујеш пушку од сценске реквизите. Требало би да чешће идеш у позориште. А ви, Јулије, немате друга посла него да плашите свраке? Време пролази. Остало је још свега две недеље.
- ЈУЛИЈЕ: Милостива, ја сам неуморан. Даноноћно ме обузима само једна мисао: морам писати. И пишем, пишем, пишем...
- ЛЕНКА: Докле сте стигли?
- ЈУЛИЈЕ: Тренутно радим на оба завршетка.
- ЛЕНКА: Како то – оба?
- ЈУЛИЈЕ: Драма ће имати два завршетка: трагичан и срећан. Једно вече ће се приказивати срећан крај, друго вече – трагичан, па свако може да бира по свом укусу.
- СМИЉА: Бесмислица.
- ЛЕНКА: Одлична идеја, одлична. Сулуда.

- ЈУЛИЈЕ: Имам ја пуно лудих идеја. Оне као да саме од себе навиру. Нарочито ме спадају кад чујем саксофон.
(Одлази)
- СМИЉА: Уображена будала.
(Вади из сукње њоску, ња добро најтегне из ње)
- ЛЕНКА: Лочеш као матора уличарка. Шта би рекао Теодор да те сад види?
- СМИЉА: Боли ме дупе за Теодора. Ич га не јебавам.
- ЛЕНКА: Смиљо, забога... Шта то говориш?
- СМИЉА: Не мислим више на Теодора. И десет пута на дан помислим како је чудно што више уопште не мислим на њега.
(Одлази)
- ЛЕНКА: О, Боже, мој Боже.

Долази Макс, ѓура колица са сервисом за чај. Ленка седне за сто.

- МАКС: Где је госпођа Дерикожић?
- ЛЕНКА: Села на метлу и отпирила.
- МАКС: А Јулије?
- ЛЕНКА: Ствара.

Макс сервира чај.

- МАКС: Јесте ли приметили како се у последње време понаша?
- ЛЕНКА: Само напред, Макс, оговарај слободно; оговарање ствара разговор.
- МАКС: Њему се завртело у глави. Потпуно се саживео са улогом. Убеђен је да је генијалан. Штета за тог момка, био је тако симпатичан. Сад све више личи на лажног великана.
- ЛЕНКА: То смо и хтели: лажњака. Сад га имамо. Значи да смо успели.
- МАКС: Мадам, записано је: "Ко уништи једну душу, као да је уништио цео свет".
- ЛЕНКА: Ко си ти, до ђавола? Тартиф? Не подмећи ми стално тај твој Талмуд. Душа Пантелије Чуковића, ха! Не бринем се ја за његову душу. Наћи ће она пут до рајских двери, поготово ако су од злата.

- МАКС: Мадам, како би било да одустанемо?
- ЛЕНКА: Шта? Да одустанем, сад, пред циљем, као тркачица која је изгубила ваздух? Ти, дурак, ти! Све је готово. Преостао је само завршни ударац. Кад срушимо лажни мит, пашће и лажни великан, а истина ће испливати на површину, као уље у води.
- МАКС: Мадам, упозоравам вас: можда се представа неће завршити онако како предвиђате.
- ЛЕНКА: Драги мој, Макс, лудо је почело – лудо ће се и завршити.
- МАКС: Госпођо Хаџић, никада се поуздано не зна када се завршава лудост, а почиње историја.

ШЕСТА СЦЕНА

Блађа мајска ноћ. Тераса широм отворена. Макс седи у волџери, чииа. Ленка, одевена у вечерњу хаљину, улази преко терасе. Сати избија шест иуша.

- ЛЕНКА: Колико је сати?
- МАКС: “Аветно доба поноћи је сад,
Кад гробље зја, а пакао развејава
Заразу светом...”
- ЛЕНКА: “Сад бих врелу крв
Могла пити, чинити грозоте,
Да се дан стресе, кад угледа то.”
- МАКС: Значи, пропали смо?
- ЛЕНКА: Пропали? Ха! Успех. Потпуни успех. Мислила сам да ће се од силног аплауза срушити таваница. Завеса се спуштала и дизала, спуштала, поново дизала... Био је то величанствени тренутак, тренутак славе. Велелепни театар.
- МАКС: А наш Пантелија?

- ЛЕНКА: Стајао је на сцени, опуштен, одсутан, са гордим осмехом на уснама... Заправо, не, био је то подругљив осмех.
- МАКС: Сардонски осмех, мадам. Изводи се само уснама, док поглед остаје савршено хладан. Томе сам га ја учио.
- ЛЕНКА: Можеш бити поносан на свог ученика. Није се поклонио, није се чак ни наклонио. Које он да се клања?
- МАКС: Да, разумем. А ваш наступ, мадам?
- ЛЕНКА: У свечаној сали приређен је пријем. Скупило се много света. Њега није било, давао је интервју за телевизију. Попела сам се на подијум.
(Пауза)
Стојим на подијуму ја, известилац коначне пресуде, са стопалама преко ружа од црвеног креп-папира. Мало сам нервозна, уста сува, образи пламте, као некад, пред дизање завесе. Говорим. Најпре ниским тоном, тихо, једва чујно, а онда се пењем за октаву. Глас добија у јачини, постаје заострен и резак, попут мача што продире у живо ткиво... "Човек кога величате и узносите, није достојан ваше наклоности и дивљења, нити славе коју му тако лакомо и неразумно подаристе..." И тако даље, и даље, говорила сам истину, неопозиву истину. Тада потражих њихове погледе. У очима им не беше ни чуђења, ни гнева, ни срама... Не беше ничега, ничега сем равнодушности. Осетих како ме памћење издаје. Мисао отпрхну из ума као преплашена птица, али ја сам и даље говорила, говорила...
"Да ме никакав порок, љага, злочин,
Ни срамно дело, ни нечастан корак
Нису истиснули из ваше милости,
Већ немање понизности,
Ласкаваог ока и језика; што ме
Радоснијом чини, мада ме је то
Лишило ваше наклоности..."
Приметих да говорим у стиховима. Господе, помислих, па то је Шекспир. То је *Краљ Лир!*... Тог тренутка, ушао је он. Сви ми окреташе леђа и похрлише према њему. Извикивали су његово име, надметали се ко ће пре да му стегне руку.
- МАКС: Он се руковао одсутно, млако, без стиска, гледајући у страну.

ЛЕНКА: Да, шаблон. Али, шта вреди? Мене више нико није ни погледао. Нити један од њих није ми пришао, макар да ме опсује. Била сам нико и ништа. Гомнари, што би рекао отац Иби, гомнари, бедници, мангупи!

Улази Добрила.

ДОБРИЛА: ... И начинише вештачког створа, па кад видеше да се прозлио, решише да га униште. Али, авај, он беше јачи од својих створитеља.

ЛЕНКА: Где је тај “вештачки створ”?

ДОБРИЛА: Пресвлачи се. Заказао је за своје обожаваоце поноћни пријем у “Хилтону”.

ЛЕНКА: У “Хилтону”? Одакле му новац?

Добрила умесѝо одговора, слеѓне раменима. Предаје Ленки видео-касетеу.

ДОБРИЛА: Мали поклон, за успомену на успешну сарадњу. Видео-касета, са вашим говором. Све сам снимила.

ЛЕНКА: Хоћеш ли емитовати снимак?

ДОБРИЛА: Шта вам пада на памет? Наша телевизија не емитује клевете и неистине.

ЛЕНКА: Не прави се луда. Ти врло добро знаш шта је истина.

ДОБРИЛА: Истина је оно, госпођо Хаѝић, у шта људи верују. Бај, бај, видимо се у “Хилтону”.
(Одлази)

ЛЕНКА: Шта на то кажеш, мудра главо?

МАКС: “Види, види, свете, бити искрен, поштен
Опасно је. Хвала на овој поуци.”

ЛЕНКА: Доста са Шекспиром! Хоћу да чујем шта каже Борис Максимович Ландау.
(Пауза. Макс ћуѝи)
Ништа. Наравно, ништа. Слежеш раменима. Ти си све предвидео.

МАКС: Само рутинска процена ситуације, мадам.

Улази Смиља. Друѓа особа: вечерња хаљина, фризура, шминка. Раздраѓана је.

СМИЉА: Мили моји, што сам усхићена. Каква дивна представа. Дивна, дивна. А то одушевљење, то славље... Штета, господине Ландау, што то нисте видели. Драга сестро, како изгледам у вечерњој хаљини?

МАКС: *(Суфлира)*
Као нацифрана главица лука.

ЛЕНКА: Као вилинска краљица, мила моја.

СМИЉА: Хвала, драга моја. Тако сам срећна. Изгубила сам опкладу, али се радујем, радујем се, веруј ми. То је по правди, а што је праведно то ме весели.

(Пољуби Ленку у образ)

Мила моја, не љути се на мене. Признајем да си била у праву, ето, признајем да си искуснија и паметнија од мене. Ти си одмах запазила да је он тако, тако даровит. Тако способан, тако несхваћен. Зато сам решила да те послушам. Нећу своју уштеђевину страћити на недаровите полутане. То је као да новац бацам у мутну воду. Даћу их Јулију. Хоћу да му помогнем да усаврши свој таленат, да се још више уздигне, још више, до самог врха.

МАКС: Халелуја!

СМИЉА: Драга моја, не треба да бринеш, новац за ружичњак је обезбеђен. Господине Ландау, молим вас, преузмите бригу о томе, у вас имам поверења. Не морате да штедите, утрошите онолико колико је потребно да се башти врати некадашњи изглед. Хоћете ли?

МАКС: Са задвољством, госпођо Козодеровић.

СМИЉА: Хвала, Макс, драги, хвала.
(Пољуби га у образ)
На вас се човек увек може ослонити.

МАКС: Бога му.

Улази Јулије. Вечерње одело, лејџир машина.

СМИЉА: Ево, стиже и наш јунак. Драги мој, што сте елегантни, што сте charmant.

ЈУЛИЈЕ: Хвала, Смиљо.
(Љуби је у руку)
Даме, господо, ја сам спреман, можемо да кренемо. Наравно, мадам, и ви ћете са нама?

- ЛЕНКА: Не, стварно не. Не осећам се најбоље.
- ЈУЛИЈЕ: Жао ми је.
(Максу)
А ви? Ставио сам и вас на листу.
- МАКС: Жалим, не могу. Позната вам је прича о мом вечењем оделу.
- ЈУЛИЈЕ: Штета, биће то знаменита прослава.
- ЛЕНКА: Шта прослављате?
- ЈУЛИЈЕ: Историјски датум: вечерас ми је уручен позив у вечност.
- СМИЉА: Божја воља.
- ЈУЛИЈЕ: Не знам. Можда. У свему овоме постоји неки виши смисао, само још не знам који. Дознаћу. На жалост, за вас ће он заувек остати недокучив.
- ЛЕНКА: Дабоме, јер смо ми, за разлику од вас, “убоги духови”.
- ЈУЛИЈЕ: Свако треба да зна своје место.
- ЛЕНКА: А где је ваше место, где?
- ЈУЛИЈЕ: На врху, на самом врху.
- ЛЕНКА: Не почиње се од врха, драги мој.
- ЈУЛИЈЕ: Ја почињем од врха, па ако немам среће, још се увек могу спустити степеницу ниже.
- МАКС: Са врха се не спушта степеницама, господине Лавославе.
- ЈУЛИЈЕ: Мадам, морамо да се опростимо. Премештам се у хотел “Хилтон”. Овде сам некако забачен, а морам да боравим у средишту збивања.
- СМИЉА: Он је у праву. Апсолутно.
- ЈУЛИЈЕ: Макс, вама остављам своју торбу са дрангулијама. Продајте све старинару, а новац задржите. Покриће износ који вам дугујем.
- МАКС: Супер.
- ЛЕНКА: Јулије, да ли се љутите на мене?
- ЈУЛИЈЕ: На вас? Забога, зашто бих се љутио на вас?
- ЛЕНКА: Знате ви зашто. Због мог вечерашњег наступа.

- ЈУЛИЈЕ: Вашег наступа? Не сећам се. Не памтим сплетке и тричарије. Ја сам за нешто узвишеније позван. А сад, збогом. Ако Бог да, још ћемо се видети.
- ЛЕНКА: Слушај ти, Пантелијо Чуковићу! ...
- ЈУЛИЈЕ: Мени кажете?
- ЛЕНКА: Да, теби. И онако те памћење не служи, покушај да запамтиш нешто мало, а језгровито: свет није за тебе створен.
- ЈУЛИЈЕ: Госпођо Хаџић, у Талмуду је записано...
- МАКС: Исправка. Треба: господин Ландау је рекао да је у Талмуду записано.
- ЈУЛИЈЕ: Не, господине Ландау, само – у Талмуду је записано: “Господ искова сваког човека по жигу Адама, и ни један од њих није сличан свом ближњем. Због тога је сваки појединац дужан да каже: свет је за мене створен.” Према томе, свет је за мене створен.
(Одлази)
- СМИЉА: Зар није неодољив?
(Бацивши пољубац)
Ђао! Не чекајте ме за доручак.
(Одлази)
- МАКС: Ете.
- ЛЕНКА: Сад и то знамо: свет је створен за Јулија Лавослава Леона.
- МАКС: Да, а ви сте створили њега. Истина, Бог је свет стварао шест дана, а ви Јулија Лавослава Леона читаву годину. Питам се, чије је дело савршеније – у наказности.
- ЛЕНКА: Не спомињи стално име Божје, само му скрећеш пажњу на нас. Пусти га на миру, да нас бар мало заборави. Проклетство, што ми колена севају. Тешко мени. Подагра, ишијас, реума, а сад ће ме од зависти заболети и јетра. Добићу жутицу, видећеш.
- МАКС: Ништа зато, мадам, жута боја вам лепо стоји.
- ЛЕНКА: Једно питање ме мучи, Макс, страшно ме мучи: колико вреди Јулијева драма? Заслужује ли признања, или је вештачки производ, као што је и он сам? Шта је јаче? Лажни мит који смо о њему створили, или његово дело?
- МАКС: Ignoramus et ignorabimus... Не знамо, и нећемо никада сазнати.

Ленка дошеѝа са ѝерасе. Загледа се у ноћ.

- ЛЕНКА: Мајске руже, јапанске руже, морске руже, јесење руже... Боже, мој Боже, у глави ми се узмутила сва прошлост. Куда је то нестало? Куда је све то нестало? Боже, куда?
(Макс заѝвара ѝерасу, навлачи завесе)
Дала бих сву своју славу, све своје успехе, за један једини тренутак детињства.
- МАКС: Јулије би сад рекао да сте веома лош трговац. Дали бисте толико благо за бедан тренутак пролазности.
- ЛЕНКА: Које благо, Макс, какво благо? Где је оно, где? Сад ми све долази као сан, ни сама не верујем да је била истина.
(Пауза)
Једно веома важно питање: колико је сати?
- МАКС: Касно је, мадам. Треба да се одморите. Чека вас напоран посао.
- ЛЕНКА: Посао? Мене? Немам ја више никаква посла на овом свету.
- МАКС: Имате, мадам. Треба да напишете драму.
- ЛЕНКА: Ха! Ти си луђи него што сам мислила.
- МАКС: Обећали сте.
- ЛЕНКА: Којешта. И сам знаш да је то био само мамац. Већ су давно заборавили.
- МАКС: Ја нисам заборавио. И нећу вам дати мира, док не напишете драму. Ви сте за то способни. А тему имате. Не само тему, већ и ликове, ситуације, радњу. Треба само мозаик склопити у целину. Носталгична комедија, са тужним крајем.
- ЛЕНКА: “Време ће проћи, ми ћемо отићи, заувек ће нас заборавити. Заборавиће наша лица, наше гласове... Само кад бисмо знали зашто смо живели, само кад бисмо знали зашто...” Којешта. Кога данас занима зашто живи? Сви се питају како преживети. Нећу Чехова.
- МАКС: Имате ли бољи предлог?
- ЛЕНКА: Ја кажем: “Ја се бојим...” А ти, ти одговараш: “И ја... и ја се бојим”.
- МАКС: Не могу то да кажем.
- ЛЕНКА: Зашто?
- МАКС: Зато што се ја не бојим. Док сте ви поред мене, не бојим се.

ЛЕНКА: Да.
(Пауза)
Твоја реплика би могла да буде последња. Само зашто баш твоја реплика да буде последња а не моја?

МАКС: Нашао сам решење: *Танго*. Мрожеков *Танго*.

ЛЕНКА: Диван завршетак.

Макс доноси Јулијеву њуџину њорбу, вади из ње њозоришне реквизиције и косиџиме.

МАКС: Дијадема краљице од Сабе...
(*Сџавља вешиџачку дијадему у Ленкину косу*)
Пурпурни плашт краљице Клеопатре...
(*Оџне Ленку џлашиџом*)
Герок грофа од Монте Христа ...
(*Облачи џерок*)
Шешир барона Минхаузена...
(*Сџавља на џлаву џророџи шешир*)
А сад: "La bella Tangolita"!

Мелодија џанџа. Макс џрилази Ленки, џеремониџално се клања.

МАКС: Enchante, mademoiselle.

Ленка завиџила шџиџај и одбаци џа далеко од себе.

ЛЕНКА: Avec plaisir, mon amour.

Заџлеџу џанџо.

НЕМА ЗАБЕСЕ